

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної
безпеки
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: «Українсько-угорські відносини: проблеми, тенденції та
перспективи розвитку»

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЗММВ-21 спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»
Ющенко Аня Анатоліївна

Керівник – кандидат історичних наук, старший викладач
Корнійчук Любов Володимирівна

Рецензент – _____

(протокол № _____ засідання кафедри міжнародних відносин від _____
20____року

Завідувач кафедри міжнародних
відносин: _____

Острог, 2025

2

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН (1991-2022 рр.)	11
1.1. Нормативно-правове забезпечення двосторонньої взаємодії.....	11
1.2. Тенденції та ключові напрямки українсько-угорського співробітництва	17
Висновок до розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ.....	22
2.1. Вплив повномасштабної російсько-української війни на політичний діалог держав.....	22
2.2. Енергетичний та економічний вимір двостороннього співробітництва держав	40
2.3. Позиція Угорщини щодо євроатлантичної інтеграції України.....	50
Висновок до розділу 2.....	63
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН	64
Висновок до розділу 3.....	74
ВИСНОВКИ	75
Список використаних джерел та літератури	78

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Співпраця між Україною та Угорщиною є важливим елементом регіональної політики, безпеки та євроінтеграційних процесів у Східній Європі. В умовах триваючої російської агресії проти України, відносини між Україною та Угорщиною набувають особливого значення не лише у двосторонньому, але й у

загальноєвропейському контексті. Саме позиція Угорщини в межах Європейського Союзу суттєво впливає на єдність ЄС у питанні підтримки України – як у військовому, фінансовому, так і політичному вимірах. Тому аналіз українсько-угорських відносин дозволяє краще зрозуміти механізми взаємодії держав у рамках ЄС та визначити чинники, що можуть або сприяти, або перешкоджати спільним рішенням на користь України.

Окремої уваги у дослідженні особливостей становлення та розвитку українсько-угорських відносин потребує питання національних меншин, насамперед угорської громади Закарпаття, яке протягом тридцяти років залишається одним із ключових аспектів міждержавного діалогу. Крім того, українсько-угорські відносини мають прямий вплив на перспективи європейської інтеграції України. Враховуючи, що Угорщина є членом ЄС і НАТО, її позиція може або сприяти, або гальмувати просування України на шляху до членства у цих структурах. Аналіз політики Угорщини щодо України дозволяє оцінити реальні виклики для євроінтеграції України та визначити шляхи налагодження конструктивного діалогу. Таким чином, вивчення українсько-угорських відносин є актуальним, оскільки воно допомагає зрозуміти баланс інтересів у регіоні Центрально-Східної Європи; визначити роль історичних, етнічних та політичних чинників у сучасній зовнішній політиці; виявити проблемні аспекти двосторонніх відносин, що впливають на єдність Європейського Союзу; розробити рекомендації щодо зміцнення добросусідства, регіональної безпеки та інтеграції України до європейських і євроатлантичних структур.

4

Отже, актуальність дослідження визначається не лише потребою у поглибленні наукового розуміння українсько-угорських взаємин, а й їхнім безпосереднім впливом на зовнішньополітичні пріоритети України, стабільність регіону та єдність Європейського Союзу в умовах сучасних геополітичних викликів.

Аналіз стану наукової розробки проблеми. Відносини між

Україною та Угорщиною стали предметом досліджень низки українських та угорських науковців, однак ця тема залишається актуальною у зв'язку з новими викликами двосторонньої співпраці. Ґрунтовні дослідження здійснив М. Держалюк. У статті «Активізація діяльності Угорщини у регіоні на початку ХХІ ст.: причини і результати» [8] автор проаналізував стратегічні мотиви угорської зовнішньої політики, акцентувавши на посиленні впливу Будапешта у сусідніх країнах та національно-політичній складовій його регіональної стратегії. Ці висновки є важливими для розуміння сучасної поведінки Угорщини в умовах війни. Зокрема, значний внесок у вивчення українсько-угорських відносин зробили Е. Кешкені та Д. Ткач [5], які досліджували політичні та дипломатичні аспекти співпраці, етапи становлення міждержавних відносин після 1991 року, а також вплив євроатлантичної інтеграції України на динаміку двостороннього діалогу.

Період після 2014 року та особливо після 2022 року привернув увагу нового кола дослідників, які аналізували зміну позицій Угорщини в контексті російсько-української війни. Серед них – М. Щербак, праця якого «Угорська політика протидії євроінтеграції України й реалізації європейських ініціатив та військово-гуманітарних проєктів у російсько українській війні (2022–2024 рр.)» [18]. Він детально розкриває механізми угорського впливу на рішення ЄС, блокування українських інтеграційних ініціатив, а також використання гуманітарних та інфраструктурних проєктів як інструментів політичного тиску. Цей підхід суттєво доповнює класичні дослідження міждержавних відносин, враховуючи нові виклики для регіональної безпеки.

Комплексне бачення стану міждержавних відносин представлено в матеріалах круглого столу «Україна – Угорщина: сучасний стан та перспективи міждержавних відносин» (2024), де провідні українські експерти аналізують історичні, етнополітичні, безпекові, транскордонні й гуманітарні аспекти двосторонніх відносин [40]. Автори публікацій

зосереджуються на важливості підтримання діалогу, попри наявні політичні суперечності, та підкреслюють роль транскордонного співробітництва як стабільного елементу взаємодії. Роботи охоплюють історичні передумови становлення дипломатичних відносин, особливості транскордонної співпраці, розвиток політики щодо національних меншин, економічні та політичні механізми взаємодії. Дослідження формують фундаментальну базу, що дозволяє простежити еволюцію угорського підходу до України та динаміку двосторонніх стосунків упродовж трьох десятиліть.

Енергетичний вимір двосторонніх відносин висвітлює дослідниця Л. Корнійчук, яка вивчає залежність Угорщини від російських енергоносіїв у контексті повномасштабної війни та демонструє, як енергетична політика визначає зовнішньополітичну позицію Будапешта, зокрема щодо санкцій, безпеки та європейської солідарності [33]. Такий підхід дозволяє зрозуміти, чому енергетика стала одним з ключових чинників формування угорської позиції щодо України.

Важливими також є аналітичні огляди та колективні монографії, підготовлені українськими дослідницькими інституціями. Окремі праці (зокрема матеріали, розміщені на ресурсах Дипломатичної академії України, Інституту політичних й етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса, а також наукові статті у виданнях із міжнародних студій) розглядають проблематику угорської політики щодо України в ширшому контексті. Політика щодо національних меншин, дискусії щодо Закарпаття, транскордонні проєкти, енергетична співпраця, участь Угорщини в політиці ЄС щодо санкцій проти росії. У цих дослідженнях

простежується послідовна тенденція до критичного аналізу суперечностей у позиції Будапешта та впливу цих суперечностей на регіональну стабільність.

Вагомими є також наукові праці співробітників Інституту політичних

та етнонаціональних досліджень НАН України, які аналізували етнополітичні чинники у відносинах між Україною та Угорщиною, зокрема питання забезпечення прав угорської національної меншини в Закарпатті. Ф.М. Рудич зосереджував увагу на питаннях політичної комунікації та формуванні добросусідських відносин у контексті європейської інтеграції [10], тоді як у дослідженнях Є. Кіш розглянуто проблематику регіонального співробітництва, транскордонних відносин та ролі Єврорегіонів у розвитку двосторонніх контактів [15].

Водночас, низка аспектів залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, поза належною увагою залишаються питання впливу сучасних геополітичних змін на характер українсько-угорських відносин, аналіз механізмів подолання політичних суперечностей, пов'язаних із мовно освітньою політикою та національною безпекою. Недостатньо вивченими є також економічна складова співпраці в умовах євроінтеграційних процесів та роль двосторонніх відносин у системі безпеки Центрально Східної Європи.

Отже, хоча наукова база дослідження українсько-угорських відносин є досить широкою, комплексного аналізу сучасного стану взаємин з урахуванням новітніх політичних реалій бракує. Саме це зумовлює актуальність подальших досліджень даної проблематики.

Мета – дослідити розвиток та особливості тенденцій українсько угорських відносин, проаналізувати проблеми та визначити перспективи розвитку відносин.

Реалізації мети сприятиме розв'язання таких дослідницьких завдань:

7

- проаналізувати історичні передумови та ключові етапи розвитку українсько-угорських відносин у політичній, економічній та гуманітарній сферах у 1991–2021 роках;
- дослідити вплив повномасштабної російсько-української війни на динаміку українсько-угорських відносин, зокрема позицію Угорщини в

межах ЄС та НАТО та роль безпекових чинників у трансформації політичного діалогу;

- окреслити ключові проблеми та перспективи розвитку українсько-угорських відносин та сформулювати практичні рекомендації щодо поглиблення політичного діалогу, енергетичного партнерства, гуманітарної взаємодії та підтримки євроінтеграційних процесів України.

Об'єкт дослідження – двосторонні відносини України та Угорщини.

Предмет дослідження – еволюція, проблеми, тенденції та перспективи українсько-угорських відносин.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Під час написання магістерської роботи були використані такі наукові методи: історичний, аналітичний, порівняльний, системний та проблемно-хронологічний.

Застосування історичного методу дало змогу простежити етапи становлення та розвитку українсько-угорських відносин від моменту здобуття Україною незалежності до сучасного етапу. Аналітичний метод дозволив дослідити зміст двостороннього співробітництва, виявити його ключові напрями, чинники формування та динаміку розвитку. Порівняльний метод використано для зіставлення позицій України та Угорщини з основних питань зовнішньої політики, європейської інтеграції та регіональної безпеки.

Застосування системного підходу забезпечило цілісне бачення українсько-угорських відносин як складної динамічної системи, що охоплює політичну, економічну, культурно-гуманітарну та безпекову складові. Проблемно-хронологічний метод дав змогу розглянути розвиток двосторонніх взаємин у часовій послідовності, визначити основні

тенденції, етапи еволюції та вплив зовнішньополітичних факторів на їх трансформацію.

Хронологічні рамки дослідження. Дослідження охоплює період з 1991 року до сьогодення. Нижня межа зумовлена визнанням Угорщиною

незалежності України та встановленням дипломатичних відносин, що стало початком двостороннього співробітництва. Верхня межа визначається сучасним етапом розвитку відносин, зокрема подіями, пов'язаними з повномасштабною війною росії проти України та новими викликами для міждержавного партнерства.

Географічні рамки дослідження охоплюють територію Угорщини і України в межах державних кордонів.

Джерельна база дослідження. Джерельну базу дослідження умовно можна розділити на кілька груп, кожна з яких відіграла специфічну роль у розкритті окремих аспектів теми.

До групи офіційних документів належать міжнародно-правові акти, двосторонні договори та угоди між Україною і Угорщиною, міжурядові меморандуми, декларації, протоколи засідань спільних комісій та внутрішні нормативно-правові акти України, що регламентують зовнішньополітичну діяльність. Ця група джерел забезпечила правову рамку дослідження та дала підстави для аналізу формальних підстав двосторонньої взаємодії (наприклад, Договір про основи добросусідства і співробітництва 1991 р., угоди про прикордонне співробітництво і захист нацменшин).

Матеріали офіційних інституційних вебресурсів (МЗС України, Посольство України в Угорщині, Посольство Угорщини в Україні, ЄС, Рада Європи) використовувалися для відстеження поточного стану політичного діалогу, офіційних заяв та інституційних позицій сторін, а також для підтвердження фактичних даних щодо міждержавних контактів.

Статистичні джерела (Держкомстат України, Угорське центральне статистичне управління, Євростат) дали змогу кількісно оцінити

торговельно-економічні зв'язки, динаміку зовнішньої торгівлі, міграційні тенденції та обсяги транскордонного співробітництва.

Аналітичні та експертні матеріали українських і закордонних

дослідних установ (напр., аналітичні доповіді та брифінги) послужили підґрунтям для інтерпретації політичних трендів, оцінки безпекових ризиків та формулювання сценаріїв розвитку двосторонніх відносин.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що кваліфікаційна робота є комплексним дослідженням еволюції українсько-угорських відносин у контексті сучасних міжнародних процесів. Уперше системно проаналізовано, як повномасштабна російсько-українська війна вплинула на політичний діалог, економічну співпрацю та гуманітарні контакти між Україною та Угорщиною, а також визначено ключові чинники, що формують позицію Угорщини щодо війни в Україні. Поглиблено знання про специфіку міждержавної взаємодії в умовах безпекових викликів, роль двосторонніх відносин у регіональній політиці Європейського Союзу та можливі сценарії подальшого розвитку співробітництва між державами з урахуванням євроінтеграційних прагнень України.

Практичне значення. Даний науковий доробок може використовуватися в рамках навчального процесу у вищих навчальних закладах України при підготовці відповідної літератури, написанні посібників, лекційних матеріалів та науково-методичних рекомендацій, при викладанні навчальних курсів про українсько-угорські відносини. Робота може бути використана для подальших наукових розробок, як основа у вивченні ролі та динаміки двосторонніх відносин між Україною й Угорщиною. Зокрема, отримані результати також можуть бути використані у навчальному процесі під час викладання курсів «Зовнішня політика України», «Зовнішня політика країн ЦСЄ та ПСЄ» та ін. Практична значущість роботи полягає у можливості застосування її висновків органами державної влади та місцевого самоврядування, зокрема при формуванні політики прикордонного співробітництва,

реалізації регіональних програм розвитку та розвитку міждержавних гуманітарних контактів.

Практична апробація. За результатами дослідження підготовлено та опубліковано наукову статтю під назвою «Позиція Угорщини щодо європейської інтеграції України» у збірнику «Наукові записки студентів та аспірантів» видавництва Національного університету «Острозька академія» (Острог, 2025 рік). Крім того, на науковому блозі Національного університету «Острозька академія» опубліковано статтю «Політика Угорщини проти України після 24 лютого 2022 року», у якій розглядаються трансформації угорського зовнішньополітичного курсу в контексті російсько-української війни та їх вплив на європейську інтеграцію України.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури.

11

РОЗДІЛ 1.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН (1991-2022 рр.)

1.1. Нормативно-правове забезпечення двосторонньої взаємодії

Після здобуття незалежності України в 1991 році двосторонні відносини з Угорщиною були закладені на основі базового договору, підписаного в грудні того ж року прем'єр-міністром Угорщини Йозефом Анталлом і президентом на той час України Леонідом Кравчуком. Документ визначив фундаментальні принципи співпраці, зокрема: відсутність територіальних претензій, взаємні гарантії захисту прав національних меншин [10]. Цей договір мав символічне значення. З боку Будапешта він сигналізував прихильність до добросусідських відносин, а з боку Києва – демонстрував бажання інтегрувати національні меншини в політичну систему, використовуючи угорський приклад для розв'язання потенційних конфліктів у Криму та Буковині. Згодом обидві держави пройшли схожі геополітичні трансформації. Вони позбувалися постсоціалістичної спадщини, декларували

євроатлантичні прагнення і позиціонували себе як міст між Сходом і Заходом. Однак починаючи з 2014 року, внаслідок анексії Криму Росією та збройного конфлікту на сході України, характер українсько-угорських відносин змінився.

Нормативно-правове забезпечення українсько-угорської двосторонньої взаємодії формувалося як послідовна структура договірних механізмів, що охоплюють політичний, безпековий, економічний, гуманітарний та прикордонний виміри співпраці. Найважливішою основою стала Договірною правова рамка добросусідства, безпеки й стратегічного партнерства, яка почала формуватися одразу після проголошення незалежності України. Одним із ключових актів цього періоду є Договір про основи добросусідства і співробітництва між Україною та Угорською Республікою (1991/1993), що заклав принципи взаємної поваги до суверенітету, територіальної цілісності,

12

непорушності кордонів та невтручання у внутрішні справи держав [6]. Цей документ став фундаментальною нормою, на основі якої формувалася подальша політична взаємодія, і яка особливо актуалізувалася після 2014 року та з початком повномасштабного вторгнення росії у 2022 році. Закріплення принципу непорушності кордонів у цьому договорі набуло особливого значення у контексті політики євроатлантичної інтеграції України, яка розглядає повагу до територіальної цілісності як ключову передумову співпраці із сусідніми державами, зокрема Угорщиною.

Серед політичних документів важливе місце займає Спільна декларація Президентів України та Угорщини про засади співробітництва 1994 року, яка конкретизувала політичні зобов'язання, засвідчивши курс на стратегічне партнерство [8]. Зміст декларації визначав готовність сторін координувати позиції з питань регіональної безпеки, підтримувати розвиток європейських інституцій і забезпечувати національні меншини у межах міжнародних стандартів. Ця декларація підсилювала базовий договір 1993 року та містила конкретизовані політичні орієнтири співпраці, які пізніше стали підґрунтям для ухвалення широкого спектра секторальних угод.

Однією із ключових складових нормативно-правового забезпечення стали документи, що регулювали співпрацю у сфері кордонів. Угода між Україною та Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону та співробітництво прикордонних служб (1995) [9] містить детальні положення щодо взаємодії прикордонних підрозділів, процедур перетину кордону, спільного контролю та врегулювання прикордонних інцидентів. На її основі була укладена низка доповнюваних протоколів про спільні контрольні-пропускні пункти, обмін інформацією та координацію дій у надзвичайних ситуаціях. Ці документи стали особливо значущими після 2022 року, коли Україна потребувала оперативних коридорів для гуманітарної допомоги, транзиту вантажів і евакуації цивільних. І хоча політичні відносини з Угорщиною у воєнний період ускладнилися, укладений раніше договірний фундамент дозволив зберегти

функціонування прикордонної інфраструктури та підтримання робочого рівня співпраці.

Важливий блок нормативних актів стосувався захисту прав національних меншин. Ключовим документом є Угода у сфері забезпечення прав національних меншин (1991/1993) [12], яка містить взаємні гарантії щодо культурної автономії, освіти рідною мовою, участі у місцевому самоврядуванні та захисті ідентичності. Саме цей документ став одним із центральних елементів сучасних дискусій між Києвом і Будапештом, особливо після реформування українського законодавства про освіту та державну мову у 2017–2019 роках. Наявність двосторонньої угоди дозволяє Україні, згідно з міжнародними юридичними рамками, аргументувати відповідність національного законодавства міжнародним стандартам, водночас залишаючи Угорщині простір для політичних інтерпретацій. Саме така подвійність робить цю угоду однією з найвпливовіших у політичному дискурсі між двома державами.

До важливих економічних документів належать Угода про торговельно економічне співробітництво, Угода про сприяння і взаємний захист

інвестицій (1995), Угода про уникнення подвійного оподаткування (1996). [14] Ці акти містили норми щодо гарантій для інвесторів, зменшення податкового навантаження та сприяння транскордонному бізнесу. Після вступу Угорщини до ЄС у 2004 році вони частково були приведені у відповідність до європейських норм, що змінило юридичну природу двосторонньої взаємодії: співпраця почала здійснюватися у трикутнику «Україна – Угорщина – ЄС». Саме тому після 2014 року більшість економічних питань вирішувалася вже в межах українсько-європейського діалогу, у якому Угорщина мала право голосу як держава-член. Це створило додаткові політичні інструменти впливу Будапешта на процеси євроінтеграції України. Угода про співробітництво у сфері охорони довкілля, Угода про спільне використання водних ресурсів [14] та договори щодо запобігання паводкам у басейні Тиси мають особливе технічне значення,

адже регулюють питання екологічної безпеки, транскордонних вод та природоохоронних заходів. Вони містять чіткі механізми спільного моніторингу стану водних систем, координації дій у разі аварій та поділу відповідальності.

Зі свого боку, інтереси Угорщини у відносинах з Україною переважно концентруються навколо декількох стратегічних орієнтирів. По-перше, це захист прав угорської національної меншини в Закарпатті, що включає вимоги щодо мови, освіти, громадянства, культурної автономії та економічної допомоги. По-друге, у межах політики «Східного відкриття» (Eastern Opening), Будапешт зацікавлений у розширенні своєї економічної присутності на українському ринку та пошуку нових торговельних можливостей [11]. Попри деякі розбіжності, інтереси України й Угорщини в окремих галузях можуть бути взаємодоповнюючими. Це стосується, зокрема, взаємовигідної енергетичної співпраці – Угорщина є найбільшим імпортером української електроенергії, розвитку транскордонної інфраструктури, спільних безпекових ініціатив, як-от участь у бойовій групі Вишеградської четвірки, а також реалізації культурних та освітніх програм, що сприяють

зближенню між державами [22].

Після 2014 року зовнішньополітична стратегія України щодо Угорщини формувалася на перетині спільних інтересів у сфері торгівлі, енергетики, впровадження політики «Східного відкриття» (Eastern Opening) урядом Віктора Орбана, а також навколо проблематики угорської національної меншини в Україні [22]. Попри те, що впродовж попередніх двох десятиліть українсько-угорські відносини базувалися на прагматичних засадах, сучасний рівень взаємодії значною мірою визначається тим, як обидві держави інтерпретують виклики російської експансії в регіоні. Водночас, інтенсивність співпраці між Києвом і Будапештом останніми роками помітно знизилась. Відсутні офіційні візити українських лідерів до Угорщини, а посада посла України в Будапешті довгий час залишалася вакантною. Хоча зустрічі на найвищому рівні мали місце (зокрема у Києві), спроби Віктора

Орбана лобіювати послаблення санкцій проти росії не знайшли підтримки з боку української дипломатії. Певне пожвавлення двостороннього діалогу спостерігалось у 2016 році, коли міністр закордонних справ України Павло Клімкін провів переговори в Будапешті з угорським колегою. Темати розмов були Мінський процес, питання санкцій та торговельна співпраця. Втім, сподівання на зустріч із прем'єр-міністром Угорщини не виправдалися [26]. Це лише підтверджує, що частота діалогу на високому рівні безпосередньо залежить від ступеня зацікавленості сторін у розв'язанні існуючих проблем.

На тлі політичної стриманості економічна сфера також демонструє стагнацію. Обсяги торгівлі знижуються, інфраструктурні проекти не реалізуються в повному обсязі. Одним із потенційних механізмів активізації взаємодії могла б стати Спільна міжурядова економічна комісія, засідання якої не проводилось два роки поспіль, що сприяло накопиченню цілої низки проблем – від створення нових пунктів пропуску до удосконалення фінансової і банківської співпраці [21]. Однак, брак фінансових ресурсів в українській економіці, яка відновлюється після кризи, значно ускладнює реалізацію навіть стратегічно важливих ініціатив. У зовнішньополітичній

стратегії Угорщини щодо України чітко простежуються три основні пріоритети, сформульовані ще у 1990-х роках: євроатлантична інтеграція, захист прав угорців за кордоном та встановлення добросусідських відносин із сусідніми державами. Проте характер реалізації цих цілей значною мірою залежав від політичної орієнтації урядів у Будапешті. Так, праві уряди більш рішуче виступали за захист прав національних меншин, зокрема й шляхом конфронтації, тоді як лівоцентристські сили демонстрували схильність до діалогу та компромісу. У цьому контексті відносини з Україною мали винятковий характер. Упродовж тривалого часу їх можна було назвати стабільними, а ситуація в Закарпатті не викликала серйозного занепокоєння. Наприклад, Україна публічно не виступила проти ухвалення «Закону про статус закордонного угорця» (2001 р.), що передбачав надання спеціальних пільг етнічним угорцям за межами країни [21].

16

Окремий вимір становить участь України та Угорщини у Вишеградській групі (V4). Хоча Україна не є її членом, проте з початку 2000-х років розвиває формат V4+Україна. [6] Документи цього рівня, включно з протоколами зустрічей міністрів закордонних справ, формують додаткові політичні механізми співпраці у сфері регіональної безпеки, транспорту, енергетики та європейської інтеграції. Угорщина як держава-член V4 мала можливість формувати позиції групи щодо України, особливо в період після 2014 року, що впливало на взаємодію Києва з регіональними структурами Центральної Європи. Незважаючи на напруженість у 2017–2022 роках, саме нормативні рамки V4+ забезпечували продовження технічної співпраці у низці сфер.

Важливо також включити до аналізу Стратегію зовнішньої політики України (2021), яка визначила Угорщину як одного з ключових сусідів у Центральноевропейському регіоні та окреслила пріоритети взаємодії з нею. У документі передбачено необхідність зміцнення транскордонної співпраці, поглиблення економічних відносин, збереження культурного діалогу та підтримання стабільних каналів комунікації у контексті регіональної безпеки. Стратегія визнає важливість Угорщини як учасника ЄС і НАТО,

який здатен впливати на інтеграційні процеси України. У зв'язку з цим визначається потреба в активному дипломатичному діалозі, запобіганні конфліктам навколо питань прав меншин та забезпеченні взаємної вигоди у регіональних проєктах.

Таким чином, аналіз нормативно-правового забезпечення українсько-угорських відносин свідчить про багатопланову та внутрішньо узгоджену систему документів, що охоплюють усі головні напрями взаємодії. Найважливішими актами, що формують політичний та правовий зміст двосторонніх відносин, є Договір про основи добросусідства, угоди про регулювання кордону, документи з питань захисту національних меншин, економічні угоди та акти з екологічної і транскордонної співпраці. У поєднанні зі стратегічними документами України та регіональними механізмами Центральної Європи ця нормативна база забезпечує можливість

17

продовження співпраці між Україною та Угорщиною навіть у період геополітичної нестабільності.

1.2. Тенденції та ключові напрямки українсько-угорського співробітництва

Після здобуття незалежності України в 1991 році українсько-угорські відносини розпочалися після підписання «Договору про основи добросусідства і співробітництва», який встановив ключові принципи: взаємну повагу суверенітету, відсутність територіальних претензій і гарантії захисту прав національних меншин [8]. Цей договір створив юридичну базу, яка згодом стала фундаментом для розвитку різноманітних аспектів співпраці – економічної, культурної, інфраструктурної. У 1990-х і на початку 2000-х років двосторонні відносини характеризувалися конструктивним вектором: Угорщина активно інвестувала в Західну Україну, зокрема в Закарпаття, підтримуючи освіту, культуру, транскордонні ініціативи, а політичний діалог супроводжувався розвитком інфраструктури й торгівлі. Ключова роль у цій співпраці належала Закарпатській області – багатонаціональному регіону з

великою угорською меншиною. Саме тут Угорщина запускала програми освітньої та культурної підтримки, а також інвестиції з метою модернізації економіки та інфраструктури. Зі свого боку, Україна розглядала Угорщину як важливого партнера для розвитку малого й середнього бізнесу, а також транзитних коридорів енергопостачання.

Поворотний момент у відносинах настав після 2014 року, коли анексія Криму та конфлікт на Донбасі змусили Україну переорієнтувати свої зовнішньополітичні пріоритети: безпека, євроатлантична інтеграція й енергетична диверсифікація вийшли на перший план. Угорщина ж у цей час дедалі активніше просуvala політику «Східного відкриття», поглиблюючи відносини з росією й країнами пострадянського простору [9]. Ця стратегічна розбіжність стали джерелом нових напружень, особливо на тлі заяв Угорщини про захист прав угорської меншини в Закарпатті. Наприклад,

18

прем'єр-міністр Віктор Орбан у 2014 році висловив підтримку більш широким колективним правам і можливості подвійного громадянства для угорців Закарпаття, що викликало занепокоєння в Києві [9]. Однією з центральних проблем стала освітня реформа України – закон про освіту 2017 року, який обмежував використання мов національних меншин у середніх класах. У відповідь Угорщина рішуче відреагувала. Міністр закордонних справ Петер Сійярто заявив, що Будапешт буде блокувати засідання Ради Україна-НАТО, доки права угорців не будуть відновлені [9]. Аналітики від «Ośrodek Studiów Wschodnich» зауважують, що це стало однією з найгостріших криз у двосторонніх відносинах, і підкреслюють, що конфлікт за мовні питання значно загострився внаслідок нових положень освітнього законодавства [9]. Угорщина окреслила свої вимоги і серед них – відновлення прав, які угорці мали до 2015 року, повернення статусу національних шкіл, визнання шкільних атестатів угорською мовою, а також право використовувати угорську в публічному житті [9]. У січні 2024 року Сійярто на пресконференції в Ужгороді заявив, що Угорщина «не просить нічого понад те, що було до 2015 року»: «ми просимо, щоб угорська меншина

повернула всі ті права, які мала до 2015 року» [9]. Хоча це вже за межами 2022 року, ці заяви продовжують логіку конфліктів періоду до 2022 року і показують, наскільки затяжною є проблема.

У офіційних міжурядових механізмах теж відбувалися значні рухи. Наприклад, у квітні 2017 року (Київ) та липні 2020 року (Будапешт) відбулися зустрічі співголів Спільної українсько-угорської комісії з прав національних меншин. У лютому 2021 було проведено установче засідання міжвідомчої робочої групи з освіти, на якому сторони узгодили намір підписати угоду про взаємне визнання атестатів, дипломів та наукових ступенів [13]. Це демонструє, що, незважаючи на політичні протиріччя, обидві країни використовували інституційні канали для пошуку компромісів.

У сфері економіки співпраця після 2014 року також мала складний характер. Угорщина залишалася багатогранним партнером. Вона

19

імпортувала українську електроенергію, підтримувала інвестиції в західній Україні, проте при цьому її зовнішньополітичні кроки часто критикувались з точки зору європейської солідарності. П. Сійярто неодноразово наголошував, що Угорщина готова підтримувати Україну, але очікує «поваги до меншин».

У 2018 році спалахнув ще один дипломатичний скандал навколо видачі угорських паспортів у Консульстві Угорщини в Береговому – відеозаписи показали, як українці отримують угорське громадянство й складають присягу, що спровокувало звинувачення з боку української влади у порушенні консульських правил [14]. Щодо дипломатичних контактів, хоча періодично й траплялись зустрічі на вищому рівні, загальна інтенсивність спілкування знижувалась через конфліктні питання. У 2021 році активізувався міжурядовий діалог з освіти через робочу групу, але політична напруженість залишалася.

Економічні фактори мали вирішальне значення у формуванні політики Угорщини. Будапешт був зацікавлений у збереженні безперебійного постачання дешевих енергоносіїв із росії, що було ключовим для внутрішньої

політики (зокрема, підтримки так званої «політики зниження комунальних тарифів»). Угорщина не лише не скоротила залежність від російського газу, а й у 2022 році домовилася про додаткові поставки, отримавши навіть відтермінування платежів. Подібна ситуація спостерігалася і в нафтовому секторі – Будапешт отримав виключення з санкцій щодо імпорту російської нафти, що дозволило енергетичному гіганту MOL Group (угорська багатонаціональна нафтогазова компанія) отримати надприбутки, частину з яких уряд конфіскував у вигляді податків. Крім того, реалізація проєкту Пакш II – будівництва атомної електростанції за участі підприємства «Росатому» – також залишилася серед урядових пріоритетів, попри європейську критику та технічні затримки [16].

Війна також активізувала гібридні та інформаційні інструменти впливу. Угорські офіційні особи та пов'язані медіа просуvalи наративи про те, що підтримка України продовжує війну, а європейська допомога є

20

марною. У той же час угорська влада зображувала Україну як загрозу правам угорської меншини. Ці меседжі активно транслювались напередодні парламентських виборів 2022 року, де уряд Орбана виступив з «антивоєнною» (де-факто проросійською) позицією й здобув чергову перемогу, що ще більше закріпило його лінію поведінки [16].

Теоретично динаміка українсько-угорських відносин у період 2014–2022 року добре пояснюється через призму поєднання різних підходів. Із погляду реалізму, Угорщина захищає свої національні інтереси – права угорців Закарпаття, а Україна – свою суверенність і безпеку; з боку лібералізму й інституціоналізму, обидві держави все ще використовують багатосторонні комісії, освітні робочі групи та інституції ЄС для діалогу і поступок; конструктивістський вимір проявляється в історичних наративах і ідентичності: для Угорщини угорці в Україні – частина історично значущої діаспори, а для України це питання національної консолідації й міжнародної легітимності.

Підсумовуючи, в період до 2022 року українсько-угорські відносини

пройшли складний шлях: від добросусідства 1990-х до гострих дипломатичних конфліктів у 2010-х, пов'язаних із питаннями освіти, громадянства та меншини. Однак, навіть у кризові моменти, сторони не відмовилися від інституційних каналів діалогу – спільні комісії, робочі групи, міжнародні інституції продовжували функціонувати, надаючи потенціал для зменшення напруженості. Водночас, офіційні заяви, такі як вимоги Угорщини щодо повернення прав до 2015 року, свідчать про те, що нерозв'язані історичні та культурні питання залишаються в центрі двостороннього порядку денного.

Висновок до розділу 1

Становлення та розвиток українсько-угорських відносин у 1991–2022 роках характеризуються багатовимірністю, динамічністю та значним впливом як внутрішньо-національних, так і зовнішньополітичних чинників. Від часу проголошення незалежності України двостороння взаємодія

21

базувалася на розвиненій нормативно-правовій основі, закладеній низкою базових угод, що визначили принципи добросусідства, взаємної поваги та співпраці в політичній, економічній, гуманітарній та прикордонній сферах. Цей правовий фундамент забезпечив збереження функціональності двосторонніх механізмів навіть у періоди погіршення політичного діалогу, зокрема після 2014 року.

Розвиток українсько-угорських відносин протягом досліджуваного періоду залежав від специфіки політичного курсу Будапешта та стратегічних пріоритетів Києва. Одним із ключових чинників впливу стала проблема забезпечення прав угорської національної меншини на Закарпатті, яка неодноразово ставала предметом політичної полеміки та дипломатичних ускладнень, особливо в контексті освітньої та мовної реформ в Україні. Водночас Угорщина залишалася важливим партнером у регіоні Центральної Європи, від позиції якого значною мірою залежали перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Після 2014 року двосторонній діалог ускладнився через відмінності у підходах до російської політики та енергетичної безпеки. Енергетична залежність Угорщини від російських ресурсів, реалізація спільних із РФ проектів, а також специфічна зовнішньополітична риторика угорського керівництва створили додаткові бар'єри на шляху конструктивної взаємодії. Водночас, інституційні канали співпраці – двосторонні комісії, формати регіонального партнерства та транскордонні програми – сприяли підтриманню стабільності у відносинах, незважаючи на наявні протиріччя.

22

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

2.1. Вплив повномасштабної російсько-української війни на політичний діалог держав

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну Угорщина зайняла суперечливу позицію. З одного боку, Будапешт офіційно підтримує суверенітет України. З іншого боку, угорська влада систематично блокує або гальмує санкції проти росії та військову допомогу Україні, пояснюючи це економічними інтересами та необхідністю підтримки відносин із росією. Визначним моментом стало голосування за початок перемовин щодо вступу України до ЄС, під час якого Орбан уникав прямого блокування, залишивши залу засідань. Це дозволило ухвалити рішення без його голосу. Європейська політика Угорщини продовжує балансувати між прагматизмом і проросійськими симпатіями, що викликає занепокоєння серед союзників України. Однак, новий склад Європарламенту, в якому домінують проукраїнські сили, суттєво обмежує вплив угорського керівництва на загальну політику ЄС щодо підтримки Києва. Відтак, після 24 лютого 2022 року політика Угорщини щодо України характеризується складним балансом між офіційною підтримкою територіальної цілісності

України та діями, які часто сприймаються як проросійські. Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан неодноразово закликав до прямих переговорів між Європейським Союзом та росією, виступаючи за негайне припинення вогню та мирні переговори [10].

На міжнародній арені Угорщина демонструвала неоднорідну поведінку. З одного боку, вона брала участь у голосуваннях Генеральної Асамблеї ООН, які висловлювали засудження спроб анексії та порушень прав людини внаслідок російської агресії, зокрема підтримала резолюцію про призупинення членства росії в Раді ООН з прав людини, що була ухвалена 7

23

квітня 2022 року, а також приєдналася до більшості країн, які голосували проти визнання «референдумів» і анексій територій України [10]. Будапешт уникнув прямих постачань зброї і систематичної військової підтримки, критично ставився до окремих пакетів допомоги під егідою ЄС і блокував рішення, які передбачали більш радикальні заходи проти росії або більшу фінансову та військову підтримку Києва. Однак, Угорщина надала гуманітарну допомогу та окремі форми нелетальної підтримки Україні, а численні негромадські та релігійні організації надавали гуманітарну допомогу внутрішньо переміщеним особам і постраждалим громадянам України. Водночас, масштаб прийому біженців/переселенців і обсяг допомоги від уряду Угорщини залишалися помітно меншими, ніж у деяких інших сусідніх державах ЄС. За даними UNHCR та державних джерел, кількість зареєстрованих переселенців із України, які перебували чи залишилися в Угорщині, вимірювалася десятками тисяч осіб, що демонструє значний, але не критично великий для країни притік порівняно з сусідами, які напряду межують із великими потоками біженців [10].

Причини загострення діалогу між Києвом і Будапештом є багатоаспектними та поєднують структурні й ситуативні фактори. По-перше, питання прав національних меншин, зокрема положення угорської громади в Закарпатті, стало постійною точкою напруження: Угорщина систематично звертала увагу на мовні та освітні політики України, що, за твердженнями

Будапешта, нібито звужували права угорськомовних громад. Ці розбіжності органічно поєдналися з внутрішньополітичними цілями угорської влади, яка робить ставку на мобілізацію електорату через питому увагу до діаспори і «захисту угорців за кордоном». По-друге, енергетичні відносини й економічні інтереси створюють додаткові приводи для маневрування у зовнішній політиці. Угорщина має тривалі енергетичні відносини з росією, зокрема в ядерній енергетиці та закупівлі енергоресурсів, що робить її більш обережною стосовно жорстких санкцій і різких кроків, які могли б поставити під загрозу стабільність постачання енергоносіїв.

24

Угорщина, як член Європейського Союзу та НАТО, займає особливу позицію щодо війни в Україні, що виявляється в її зовнішньополітичних рішеннях та заявах. На початку повномасштабного вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року Угорщина заявила про свою відмову дозволяти транзит летальної зброї через свою територію до України, мотивуючи це небажанням наражати на небезпеку етнічних угорців, які проживають в Закарпатській області України [2]. Однак, у липні 2022 року з'явилися повідомлення про те, що Угорщина дозволила транзит зброї через свою територію для України, що стало несподіванкою, враховуючи попередню позицію країни [5].

У квітні 2023 року в документах Пентагону зазначалося, що Будапешт міг таємно дозволити авіап перевезення зброї та військової техніки в Україну через свою територію, попри офіційні заяви уряду про протилежне [6]. Однак, цього не відбулося. У березні 2023 року Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт президента росії володимира путіна, звинувативши його у воєнних злочинах, зокрема в незаконній депортації українських дітей [8]. Угорщина, будучи державою-учасницею Римського статуту, мала б виконати цей ордер у разі візиту Путіна на її територію. Проте, в адміністрації прем'єр-міністра Віктора Орбана заявили, що не мають законних підстав для арешту путіна, оскільки Римський статут не був інкорпорований в угорське законодавство [9]. Політика Угорщини щодо

війни в Україні характеризується певною непослідовністю та суперечливістю. З одного боку, країна заявляє про нейтралітет та небажання втручатися у конфлікт, а з іншого – допускає можливість транзиту військової допомоги через свою територію. Позиція щодо ордера МКС на арешт Володимира Путіна також викликає питання щодо прихильності Угорщини до міжнародного права та її зобов'язань як члена Європейського Союзу.

Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан на з'їзді своєї партії «Фідес» на початках повномасштабного вторгнення заявив про необхідність «виправити помилкову обіцянку» щодо початку переговорів про вступ

25

України до Європейського Союзу, зазначивши, що «Україна зараз перебуває на відстані світлових років від ЄС» [1]. Ці заяви Орбана відображають його скептичне ставлення до євроінтеграційних прагнень України, що може бути пов'язане з внутрішньополітичними мотивами напередодні виборів до Європарламенту, запланованих на червень 2024 року. Популістські та націоналістичні партії, такі як «Фідес», часто використовують такі питання для мобілізації електорату.

2 липня 2024 року Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан здійснив свій перший візит до Києва після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну та вперше за останні 14 років [14]. Однак, офіційного анонсу візиту не було. Незважаючи на попередні розбіжності, встановлення стабільних відносин з Угорщиною є прагматично необхідним для успішної європейської та євроатлантичної інтеграції України, а також для послаблення впливу путінського режиму на рішення Угорщини щодо нашої держави. Під час візиту Орбана до Києва відбулася його зустріч із президентом України Володимиром Зеленським. На цій зустрічі був присутній голова Закарпатської обласної державної адміністрації Віктор Микита, який останніми місяцями часто відвідував Угорщину для різних зустрічей. За інформацією народного депутата Ярослава Железняка, Микиту планували призначити заступником керівника Офісу Президента замість Олексія Кулеби. Це могло би бути компромісною фігурою для обох сторін, а його

призначення могло б позитивно вплинути на відносини між Орбаном і Зеленським.

Варто зазначити, що Віктор Орбан раніше відвідував Москву та попереджав про свої візити. На той час Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг заявив, що після повернення Орбана з Москви вони обговорювали його візити. Під час саміту НАТО у Вашингтоні вони мали можливість обговорити дискусії, які Орбан провів зустріч. Імідж Віктора Орбана як одіозного політика дозволяє колективному Заходу використовувати його для контактів з путінським режимом, водночас

26

дистанціюючись від цього. Він може стати негласним переговорником між колективним Заходом і Росією. Попри те, що керівництво ЄС відмежувалося від його поїздки до Москви, неформально там однозначно отримують від нього звіт після розмови з Путіним. Про це, зокрема, заявив і генсек НАТО [5]. Загалом можна відзначити, що від зустрічі Орбана з Путіним Україна може отримати певні вигоди. По-перше, публічна риторика угорського прем'єра як під час візиту до України, так і під час перебування в Москві була однаковою: визнання територіальної цілісності України та того, що війну почала Росія. По-друге, одразу після розмови з Путіним Орбан заявив, що сторони далекі від порозуміння, оскільки кожна принципово стоїть на своїй позиції. Він особисто переконався, що Путін озвучує абсурдні ультимативні вимоги. Тобто, якби Орбан приязно не ставився до Москви, він пересвідчився, що з тим режимом знайти спільну мову на цьому етапі неможливо.

Після візиту до Києва Орбан відвідав Китай, де зустрівся тоді з Сі Цзіньпіном – одним із небагатьох, хто може вплинути на путінський режим. Наступною зупинкою Орбана став Вашингтон, де 9 липня того ж року розпочався саміт НАТО. Зібравши гласні та негласні позиції, він доповідав на закритих засіданнях альянсу. Під час зустрічі з Орбаном Сі Цзіньпін зазначив, що пріоритетом є охолодження ситуації шляхом дотримання трьох принципів: не розширювати поле бою, не загострювати бойові дії та припинити вогонь [7]. Після зустрічі з Трампом прем'єр Угорщини Віктор

Орбан зателефонував Путіну. Ці події свідчать про активізацію дипломатичних зусиль щодо врегулювання ситуації в Україні та пошуку шляхів досягнення миру. Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан на закритій зустрічі з членами своєї партії «Фідес» висловив думку, що війна в Україні може тривати до 2030 року, а Україна ризикує втратити третину або половину своїх територій. Він також зазначив, що конфлікт міг би залишатися локальним, але «втручання Заходу зробило його глобальним». Крім того, Орбан припустив можливий розпад Європейського Союзу та єврозони до 2030 року [2]. Ці заяви викликали значну критику з боку

27

європейських політиків та експертів. Деякі з них вважають, що позиція Орбана може підривати єдність ЄС та сприяти реалізації інтересів Росії в Європі. Зокрема, радник голови Офісу Президента України Михайло Подоляк назвав Угорщину «троянським конем», який прагне розвалу Європейського Союзу за кошти європейських платників податків [13]. Інші європейські лідери також висловили занепокоєння щодо дій та заяв Орбана. Президент Європейської ради на той час Шарль Мішель зазначив, що країна, яка головує в ЄС, не має повноважень взаємодіяти з росією від імені Союзу, реагуючи на можливий візит Орбана до Москви [12].

Крім того, головний політичний опонент Орбана, Петер Мадяр, заявив, що не хоче бачити Угорщину «спільною колонією РФ і США», критикуючи реакцію Орбана на конфлікт між президентами США та України [11]. Варто зазначити, що такі заяви Орбана можуть мати на меті посилення його внутрішньополітичних позицій та привернення уваги до альтернативних поглядів на майбутнє Європи. Однак, вони також можуть сприяти дезінформації та розколу в ЄС, що грає на руку геополітичним інтересам Росії. Європейські інтелектуали та політики повинні враховувати ці ризики та працювати над збереженням єдності та стабільності в регіоні. Загалом, висловлювання Віктора Орбана викликають серйозні побоювання щодо майбутнього Європейського Союзу та його здатності протистояти зовнішнім викликам. Необхідно продовжувати зміцнювати єдність та солідарність серед

країн-членів ЄС, щоб забезпечити мир та процвітання на континенті.

Угорщина намагалася на початку повномасштабного вторгнення заблокувати надання військової допомоги Україні, що надається коштом заморожених російських активів. Ключовим тут є той аспект, що такий спосіб фінансування жодним чином не зачіпає фінансові інтереси Угорщини, тож в теорії Будапешт не мав би протестувати проти цього формату. Також Угорщина з початком повномасштабного вторгнення спершу заборонила в'їзд на свою територію. Утім найбільшою проблемою в українсько-угорських відносинах стало особливе ставлення Угорщини до нинішньої

28

широкомасштабної війни росії проти України, яке найкраще характеризує, на наш погляд, вислів Прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана: «Це не наша війна». Численні скандальні заяви угорського прем'єра щодо російсько-української війни та його зневажливі висловлювання щодо України загалом обурили українську владу й суспільство, а також партнерів і союзників України у світі [4]. Наприклад, 18 лютого 2023 року В. Орбан виголосив щорічне годинне звернення до співгромадян, половина якого стосувалася повномасштабної війни росії проти України й того, чому Будапешт незгодний із санкціями й військовою допомогою Києву.

Зокрема, В. Орбан заявив: «Ми є частиною західного світу, членами НАТО та Європейського Союзу, і всі там на боці війни або принаймні роблять вигляд, що це так, окрім нас». Він наголосив, що в Україні борються «не армії добра і зла, а війська двох слов'янських країн, які ведуть війну, обмежену в часі та поки що просторі», що «це їхня війна, а не наша» і що попри визнання права України на самооборону, було б неправильно ставити її інтереси вище інтересів Угорщини [5]. У квітні 2023 року Орбан висловив обурення заявою Генерального секретаря НАТО на той час Єнса Столтенберга під час його візиту до Києва про те, що Україна в майбутньому має стати членом Альянсу. З приводу цього важко не погодитися з думкою Президента України Володимира Зеленського, яку він висловив під час інтерв'ю журналістам скандинавських держав 29 квітня 2023 року, про те, що поведінка Угорщини

та її відносини з росією не відповідають статусу члена НАТО. «Дуже дивна ситуація, чи може бути країна НАТО за Росію і проти НАТО?.. Я вважаю, що це неадекватна поведінка, – заявив український президент, додавши: – Так не може бути. Значить ти вже не союзник Альянсу. І якщо ти де-юре союзник, а де-факто працюєш проти, то ти не маєш радити Україні йти або не йти в НАТО. І ти не маєш робити перепони» [6].

Керівник адміністрації Уряду Угорщини Гергей Гуяш, своєю чергою, намагався переконати партнерів у НАТО, що росія «не загрожуватиме», якщо дозволити їй захопити Україну, та критикував заяви Польщі та держав Балтії

29

про те, що у разі поразки України російська загроза перекинеться на них. «НАТО за жодних умов не можна дозволяти втягнути себе провокаціями у війну, і в такому разі рф не загрожуватиме Альянсу», – стверджував угорський високопосадовець. Виправдати агресію росії намагався й колишній Міністр закордонних справ Угорщини Г. Єсенський, який приводом для нападу назвав «ставлення України до національних меншин» [7]. А один з найближчих соратників Прем'єр-міністра Угорщини, головний представник урядової пропагандистської машини Жолт Баєр просував в угорському медіа думку, що Україна є аналогом нацистської Німеччини, посиляючись на заклики в Україні про переосмислення ролі російської культури в освітньому та культурному просторі. Він також ставив під сумнів існування української культури й української нації загалом, заявляв, що території України нібито є не українськими, а відібраними або отриманими від росії та Польщі [8].

Чимало відвертих українофобських висловлювань лунають в офіційних заявах Міністра закордонних справ Угорщини П. Сіярто. Є й такі факти, що шокують: в Угорщині, у державі-члені ЄС та НАТО, за даними соціопитування, проведеного у серпні 2022 року, лише 3% виборців чинної партії влади вважали, що росія є відповідальною за війну в Україні, решта звинувачують переважно США та саму Україну, а після проведення урядом Орбана в січні 2023 року в Угорщині так званих національних консультацій

щодо шкоди санкційної політики ЄС проти рф було оголошено, що 97% опитаних не підтримують антиросійські санкції через війну в Україні. На початку грудня 2022 року Угорщина блокувала виділення Україні 18 мільярдів євро фінансової допомоги від Європейського Союзу на 2023 рік, у січні 2023 року заветувала виділення Україні сьомого траншу обсягом у 500 мільйонів євро з Європейського фонду миру, який спрямований на військову допомогу, а під час засідання Генасамблеї ООН у лютому 2023 року закликала до «прямих переговорів США та РФ» про долю України. Також Угорщина 20 березня 2023 року заблокувала спільну заяву держав-членів

30

Європейського Союзу щодо видання Міжнародним кримінальним судом у Гаазі ордеру на арешт президента росії володимира путіна. У травні 2024 року стало відомо, що Угорщина заблокувала схвалення Євросоюзом спрямування прибутків від російських заморожених активів на закупівлі зброї для України, погрожує зірвати санкції ЄС проти експорту скрапленого газу з росії в межах проєкту 14-го пакета санкцій проти рф і працює над «переосмисленням» свого статусу членства в НАТО, щоб потенційно уникнути участі в майбутніх операціях за межами Альянсу та посиленої підтримки України з боку НАТО [9]. А 12 червня 2024 року В. Орбан заявив, що його держава, яка має власне ставлення до війни росії проти України, не може вплинути на позицію інших союзників, і тому він домовився з генсеком НАТО Єнсом Столтенбергом про те, що Угорщина не блокуватиме рішень Альянсу щодо Києва, однак не братиме участь у підтримці для України [10]. Мабуть, тут слід також додати, що Угорщина й досі є єдиною державою ЄС, де більшість населення – 52% – не підтримує вступ України до Європейського Союзу та НАТО, тоді як в інших державах ЄС підтримка членства України в середньому становить 66%. Також опитування, проведене наприкінці травня 2024 року, показало: 46% угорців вважають, що Європейський Союз не повинен жодним чином підтримувати Україну [11]. Як це могло статися? Відповідь досить проста. В. Орбан, який очолює державу вже п'ятнадцятий рік поспіль і контролює всі гілки влади, створив

для своїх прибічників простір альтернативної реальності. Влада отримала в підпорядкування основні медіа країни, які тепер транслиують навіть найбезглуздіші фейки, якщо ті потрібні команді Орбана. І загалом питання війни стало майже лакмусовим папірцем для угорської влади та суспільства. Зокрема, практичні кроки керівництва Угорщини, щоб не провокувати росію, зберігати нейтралітет і не допустити втягування Угорщини у війну, підтримує більшість населення держави, насамперед жителів провінції, яка особливо отруєна урядовою пропагандою. Дотримуючись політики ізоляціонізму та невтручання у «внутрішній конфлікт України», у процес

31

російського проведення «спецоперації на території України», владна партія угорського прем'єр-міністра в очах більшості угорців та виборців стала рятувником, надійною силою, спроможною не допустити поширення війни на Угорщину, захистити інтереси батьківщини та розчленованої у Карпатському регіоні угорської нації.

Водночас, заслуговує на увагу висновок експертів Ради зовнішньої політики «Українська призма» щодо українсько-угорських відносин і зовнішньополітичної орієнтації Угорщини загалом: «Будапешт залишається культурно й історично відчуженим у рамках Євросоюзу, тому навіть перебуваючи в рамках НАТО та ЄС, Будапешт шукає союзників у посиленні своїх можливостей стосовно забезпечення власної історичної перспективи. Свідченням такого твердження є неперебірливість Угорщини щодо інтеграційного партнерства між Брюсселем, Москвою, Пекіном і Вашингтоном. Будапешт почувається самотнім у Євросоюзі зі своїми національними амбіціями та пост-Тріанонськими болями» [12].

Утім, певною кульмінацією у визначенні пріоритетів зовнішньополітичного курсу угорської влади в умовах російсько-української війни можна вважати офіційний візит глави МЗС Угорщини П. Сійярто до Москви 21 липня 2022 року, що розірвав західну дипломатичну блокаду держави-агресора. У квітні 2023 року Міністр закордонних справ Угорщини ще раз відвідав росію, а на початку червня 2024-го взяв участь в

економічному форумі в Санкт-Петербурзі, де, зокрема, заявив, що Угорщина долучиться до запланованого у Швейцарії Саміту миру, тому що «Угорщина виступає за мир і братиме участь у всіх заходах, де мир стоїть на порядку денному», але водночас висловив розчарування через те, що росію на саміт не запросили [13]. В. Орбан, своєю чергою, у зв'язку зі швейцарським самітом звинуватив Україну в прагненні втягнути у війну проти росії не лише Європейський Союз, а й увесь світ, заявивши, що його держава повинна триматися якнайдалі від війни. А напередодні виборів до Європейського парламенту на початку червня 2024 року партія «Фідес» Орбана провела

32

інтенсивну дезінформаційну кампанію, стверджуючи – без надання доказів – про глобальну змову з метою втягування Угорщини в пряму війну з росією [14].

Утім, за результатами цих виборів владна партія показала найгірший результат в історії: вона отримала підтримку всього 44% виборців і претендувала на 11 мандатів, а отже, втратила два мандати порівняно з попередніми виборами до Європарламенту 2019 року [15]. З 1 липня 2024 року Угорщина відповідно до ротаційного принципу розпочала своє піврічне головування в Раді Європейського Союзу під амбітним девізом «Зробимо Європу знову великою!», який нагадує передвиборче гасло кумира В. Орбана Дональда Трампа «Зробимо Америку знову великою!». І з перших днів у цьому статусі Прем'єр-міністр Угорщини вирішив продемонструвати активну миротворчу діяльність своєї держави (а не всього Європейського Союзу, представляти який держава, що головує в Раді ЄС, не має права) щодо війни росії проти України, а точніше – прагнення відвернути увагу Заходу від підтримки України до мирних переговорів, хоча (і на цьому слід наголосити) в програмі угорського головування в ЄС серед семи пріоритетів немає навіть згадки про Україну та війну [16].

Вже 2 липня 2024 року В. Орбан прибув з візитом до Києва, щоб обговорити з Президентом України В. Зеленським угорські «мирні ідеї», які він відкинув, а через кілька днів – до Москви, де після розмови з російським

диктатором угорський прем'єр відчув, «що позиції дуже далекі одна від одної, що потрібно зробити багато кроків для встановлення миру, але перший важливий крок до діалогу вже зроблено» [17]. А через декілька днів, 8 липня, Прем'єр-міністр Угорщини прибув з неанонсованим візитом до Пекіну, де провів переговори з лідером КНР Сі Цзіньпіном. Зокрема, В. Орбан заявив: «Китай є ключовою державою у створенні умов для миру в російсько-українській війні. Саме тому я приїхав на зустріч з Президентом Сі в Пекін, всього через два місяці після його офіційного візиту в Будапешт» [18]. Керівники США та багатьох держав-членів ЄС досить скептично, а то й з

33

обуренням сприйняли ці ініціативи угорського лідера, які насправді не мають жодних шансів на позитивні результати. Водночас, слід зазначити, що Угорщина визнає агресію РФ проти України та 25 лютого 2022 року Прем'єр-міністр В. Орбан заявив, що разом із союзниками в НАТО Угорщина засуджує атаку Росії, а Міністр закордонних справ П. Сіярто підкреслив, що його держава підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Угорщина також проголосувала за ухвалення майже всіх відповідних санкцій і заяв ЄС (хай навіть і з певними застереженнями), приймає тимчасово переміщених українців (станом на червень 2022 року Угорщина надала притулок для понад 800 тисяч біженців з України, щоправда, без права на працевлаштування з тих міркувань, що з відновленням сприятливих умов вони мають повернутися в Україну), а також надає гуманітарну допомогу, яку, зокрема, добре відчують угорці Закарпаття. У лютому 2020 року, наприклад, Угорщина виділила 50 мільйонів доларів на розвиток інфраструктури цього українського краю та збільшила цю допомогу у 2022 році, коли на Закарпаття через війну прибули близько 500 тисяч біженців переважно зі східних і центральних регіонів України. Ще в березні 2022 року Угорщина потрапила в російський список так званих недружніх 724 країн разом з усіма державами ЄС, G7 та Україною, через що російський посол в Угорщині Євгеній Станіславов заявив, що попри спроби Угорщини відстоювати власні інтереси, які часто суперечать політиці ЄС, «факт

залишається фактом: Угорщина підписалася під усіма антиросійськими санкційними пакетами Брюсселя та змушена їх суворо виконувати», і додав, що росія «тримає канали діалогу відкритими заради збереження накопиченого за минулі роки багажу позитивних напрацювань» [19]. Про певну еволюцію ставлення угорської влади до війни через рік після російської широкомасштабної агресії свідчать заяви офіційних осіб Угорщини. Наприклад, 29 березня 2023 року Президентка Угорщини Каталін Новак на прес-конференції з турецьким президентом Реджепом Таїпом Ердоганом під час візиту до Анкари заявила: «Нам потрібен мирний план,

34

який не тягне за собою перемоги для Росії та водночас передбачає справедливі й реалістичні цілі» – і наголосила, що рф також має вивести війська з України [20]. Тоді глава МЗС Угорщини П. Сіярто уточнив, що заклик Будапешту припинити вогонь в Україні та почати мирні переговори не означає, що росії відійдуть усі українські території, які вона зараз контролює [21]. А 31 березня 2023 року угорський парламент ухвалив резолюцію, в якій проголошено прихильність до досягнення миру в Україні, але більшість тексту документа стосувалася критики антиросійських санкцій з боку Європейського Союзу, які не «приглушили війну і не поставили російську економіку на коліна». Окремо в резолюції підкреслено, що Угорщина з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну проводить «найбільшу гуманітарну операцію у своїй історії», а угорське населення Закарпаття «вкрай потерпає від збройного конфлікту» й призову, що «втягує ще більше закарпатців на лінію фронту» [22].

Проте загалом нинішня політика угорського уряду щодо України та російсько-української війни є, на наш погляд, контрпродуктивною, та рано чи пізно ця сусідня країна, в якій досить складна соціально-економічна ситуація та яка залежить не лише від російських енергоресурсів, а й значно більше від фінансової допомоги Європейського Союзу (як-от щорічних дотацій обсягом у 6,25 мільярда євро – найбільших у перерахунку на одну особу в усьому ЄС), змінить своє ставлення до війни, котру розв'язала росія,

та України, з якою має спільне минуле, а також до ЄС і НАТО, звичайно, якщо вона хоче й далі бути членом об'єднаної, демократичної Європи та євроатлантичного безпекового простору. Скажімо, Представник України при ЄС Всеволод Ченцов вважає, що Угорщина, як і всі держави-члени ЄС, намагається захищати свої інтереси, але досить часто робить це, користуючись з інших держав, зокрема й України. Проте, це зумовлює політичну ізоляцію Угорщини, і вона не зможе необмежено шантажувати увесь Євросоюз своїм правом вето у спільних рішеннях, зокрема й тих, що стосуються України. Наприклад, Президент Чехії Петер Павел через політику

Будапешту поставив під сумнів співпрацю держав у межах Вишеградської четвірки, де також є Польща та Словаччина. «Угорщина вже давно йде своїм шляхом, – заявив він. – Якщо ми не можемо домовитися з базових питань – таких як відносини з Росією та Україною – це є фундаментальною проблемою для Вишеградської четвірки», додавши, що за таких обставин постає питання про подальше членство Чехії у Вишеградській групі [29].

А в Секретаріаті НАТО напередодні запланованого на початок квітня 2023 року засідання Комісії Україна – НАТО, яке Угорщина, як зазвичай, планувала заблокувати, теж сказали «досить» і знайшли процедурний шлях зробити так, щоб угорці не наслідилися застосувати своє вето. Як наслідок, це засідання за участю української делегації на чолі з Міністром закордонних справ Дмитром Кулебою провели вперше з 2017 року, відколи його проведення блокувала Угорщина. Особлива позиція Угорщини щодо російсько-української війни створює також проблеми в координації зусиль держав Бухарестської дев'ятки щодо підтримки України та гарантування й зміцнення регіональної безпеки. Про необхідність і ймовірність змін у політиці Будапешту щодо війни росії проти України свідчать також нещодавні заяви та інтерв'ю впливових угорських політиків. Головний опонент Віктора Орбана, мер столиці Гергей Корачонь в інтерв'ю «Європейській правді» наприкінці листопада 2022 року заявив, що прем'єр Угорщини намагався зробити з України та з Президента В. Зеленського

ворога, однак це не спрацювало. «Тому в одному з останніх виступів Орбан, навпаки, порівняв Зеленського з одним із наших мучеників, Імре Надем, якого стратили після революції 1956 року під тиском Росії», – зауважив Корачонь і додав, що «Орбан може одночасно робити заяви, які будуть абсолютно суперечити одна одній. Наприклад, він особисто проголосував за санкції в ЄС, а після цього запустив неймовірно дорогу урядову рекламну кампанію та завісив усю країну білбордами, що агітують проти санкцій» [32].

26 листопада 2022 року Орбан, відомий прихильністю до кремля й тим, що перекладав провину за війну на Захід, несподівано заявив, що потрібно

36

подбати про те, щоб Україна й далі була суверенною державою, а росія не могла становити загрози для Європи. Водночас, він і далі нарікав на європейські санкції проти росії, зауважуючи, що потрібно уникнути рецесії, а високі ціни на енергоносії через війну та санкції Євросоюзу ускладнюють це завдання для держав Центрально-Східної Європи. А напередодні саміту лідерів ЄС у Брюсселі 9 лютого 2023 року В. Орбан пообіцяв подальшу гуманітарну та фінансову підтримку Україні з акцентом на тому, що «Угорщина належить до табору миру!» [23].

А ось ще одна суперечлива заява угорського високопосадовця – головного радника прем'єра Балаша Orbana: «Угорщина вважає, що необхідно прискорити інтеграцію України до Європейського Союзу, і водночас прагне зберегти тісні зв'язки з Росією» [24]. Показовими й обнадійливими є приклади, які свідчать про неоднозначність у сприйнятті російсько-української війни в Угорщині та ймовірність сприятливих для України змін у настроях угорського суспільства. Йдеться, зокрема, про інтерв'ю, яке на початку грудня 2022-го «Європейській правді» дав Мартон Дьондьош, новий глава найвідомішої малої партії Угорщини «Йоббік», яка після 2014 року через свою скандальну політику стосовно України небезпідставно набула іміджу проросійської. Повномасштабна агресія РФ проти України засвідчила різку зміну ідеології цієї партії: із крайніх правих проросійських націоналістів партія «Йоббік» стала поборником ліберальної

Європи й одним із найзапекліших опонентів Орбана та його політичної сили. «Я виступав проти України у співпраці з Росією, і це була помилка, – заявив новий лідер цієї партії. – Україна – це сусід Угорщини, який вирішив, що хоче належати до Заходу, мати західні цінності, бути демократією і ринковою економікою. Словом, обрати Європу замість Росії та Азії. Але цей вибір України переріс у жахливу агресивну війну, яку розв’язала Росія. І не може бути жодного питання про те, на чийй стороні ми у цьому конфлікті. Ми маємо допомогти Україні, як можемо» [25].

37

Своєю чергою, мер Будапешту Гергей Корачонь після візиту в Україну на початку січня 2023 року записав відеозвернення, в якому аргументував важливість української перемоги у війні. «Якщо хтось втратив моральний компас і не може побачити різниці між жертвою та агресором, якщо хтось забув, що пережили угорці у ХХ сторіччі – раджу приїхати сюди, в Бучу і в Київ, та подивитися в очі тих, хто вижив. Тоді буде ясно, що у цій війні не просто дві країни воюють між собою, а зла сила намагається окупувати іншу країну», –наголосив він. Г. Корачонь також заявив, що Угорщина не тільки має моральний обов’язок підтримати українців, а це й у її власних інтересах – аби не доводилося думати, яка наступна країна стане жертвою агресії. «Ця війна має закінчитися лише перемогою України та висновками з таких жахливих воєнних злочинів, як, наприклад, у Бучі» [26], – підкреслив мер Будапешту.

Про надання гуманітарної допомоги Україні та підтримку її вступу до ЄС і НАТО заявив один із лідерів угорської ліберальної партії «Моментум» Ендре Томаш на зустрічі з викладачами та студентами Ужгородського національного університету 15 січня 2023 року. Останнім часом активним критиком В. Орбана, зокрема і щодо урядової корупції та пропаганди, став досі маловідомий державний функціонер Петер Мадяр, який у квітні 2024-го створив партію під назвою «Тиса», й уже через два місяці близько 25% виборців Угорщини планували голосувати за неї на червневих євровиборах. Щоправда, П. Мадяр намагається не висловлювати офіційно ставлення до

російсько-української війни, адже політик, який заявляє про свою підтримку України, сьогодні в Угорщині автоматично втрачає шанс на національне лідерство й обмежує свій електорат виключно столицею, позаяк угорська провінція отруєна урядовою пропагандою. Сам Мадяр пояснює це так: «Ставлення до війни в Україні – головне питання передвиборної кампанії до Європарламенту. Якщо я почну говорити щось погане про Росію, то одразу втрачу всю свою підтримку. Нам промивали мізки протягом 10 років. Так,

38

раніше ми завжди боролися проти росіян, але пропаганда змінила позицію угорців. І це не виправити за рік чи два» [27].

Зрештою, нещодавно створена опозиційна партія «Тиса» на виборах до Європарламенту в Угорщині отримала майже 30% підтримки й матиме сім мандатів. Цей результат, за словами лідера партії П. Мадяра, є «початком кінця» для Віктора Орбана та стане «Ватерлоо для його фабрики влади» [15]. Про те, що Угорщина неоднорідна, а чимало угорців знають правду про російсько-українську війну й однозначно покладають відповідальність за антиукраїнську пропаганду на угорську владу, свідчать акції протесту, публічні звернення угорців і мітинги протесту перед російським посольством у Будапешті в березні – травні 2022 року та звинувачення з боку угорської влади опозиційних сил під час парламентських виборів того самого року в тому, що їхня проукраїнська й антипутінська діяльність становить небезпеку та загрозу поширення війни на територію Угорщини. Показово, що 64% прихильників опозиційної коаліції в Угорщині звинувачують росіян у війні. Також слід зазначити, що підтримка санкцій ЄС проти росії серед угорців є значно вищою, ніж це намагається представити Віктор Орбан. Наприклад, згідно з даними репрезентативного опитування, яке проводив аналітичний центр «Republikon Institute» у середині лютого 2023 року, 46% респондентів підтримують санкції, 32% виступають проти, а 22% або не знають, або не захотіли висловити свою думку щодо санкцій. Водночас, санкції підтримують 68% виборців опозиційного альянсу із шести партій. Серед виборців владної партії «Фідес» таких 23% [28].

У грудні 2022 року Уряд Угорщини пообіцяв виправити ситуацію з провокативним змістом онлайн-підручника 2018 року з географії для восьмикласників, у якому російську агресію проти України трактують як громадянський конфлікт, який роздмухують росія, ЄС і США. У річницю російського широкомасштабного вторгнення в Україну Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан заявив, що «Росія не може перемогти, тому що весь західний світ став за Україну», щоправда, додавши: «Водночас, Росія є

39

ядерною державою, а ядерну державу не можна заганяти в кут, бо це може спровокувати ядерну війну. Нам потрібне припинення вогню і мирні переговори. Що швидше, то краще» [19]. А на початку березня 2023 року Міністерство оборони Угорщини підтвердило, що бере участь у підготовці військових медиків з України. «Позиція Угорщини не змінилася: ми на боці миру і не підтримуємо жодних кроків, які ведуть до ескалації війни – саме тому ми не відправляємо в Україну ні зброї, ні солдатів», – заявили в міністерстві. Там додають: «Однак як сусідня країна, в рамках найбільшої гуманітарної акції в історії Угорщини, Угорщина допомагає тим, хто потрапив у біду, і тим, хто потребує допомоги. В дусі цього ми надали допомогу в лікуванні поранених українських солдатів, а Збройні сили Угорщини також беруть участь у підготовці українських військових медиків у гуманітарних цілях» [19].

Це підтверджують і результати дослідження авторитетної словацької аналітичної організації «GLOBSEC», проведеного на початку червня 2023 року в Болгарії, Латвії, Литві, Польщі, Румунії, Словаччині, Угорщині та Чехії. Угорщина, яку через відверто проросійську політику уряду Орбана українці сприймають як найбільш ворожу до себе державу ЄС, виявилася найбільш прихильною до допомоги біженцям серед восьми держав Центральної та Східної Європи. Зокрема, 90% угорців погодилися із твердженням про те, що «ми повинні й далі підтримувати біженців з України, адже вони тікають від війни», і лише 41% вважають, що «біженці з України отримують підтримку коштом наших громадян, слабших і соціально

вразливих, які більше її потребують» [29].

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що позиція Угорщини щодо війни в Україні є суперечливою та зумовлена поєднанням прагматичних економічних інтересів, енергетичної залежності від росії й внутрішньополітичного курсу уряду Віктора Орбана. Формально підтримуючи територіальну цілісність України, Будапешт дотримується політики «нейтралітету», а інтереси часто збігаються з інтересами Кремля.

40

Такий підхід призвів до охолодження відносин між Києвом і Будапештом, посилення напруги в межах ЄС і зниження рівня довіри до Угорщини як партнера. Водночас угорська сторона продовжує декларувати прагнення до миру й виступає за діалог, намагаючись зберегти роль посередника, хоча на практиці її позиція частіше перешкоджає консолідованій підтримці України з боку Європейського Союзу.

2.2. Енергетичний та економічний вимір двостороннього співробітництва держав

Загалом товарообіг між Україною та Угорщиною у 2022–2024 роках коливався в межах кількох мільярдів доларів на рік; за підсумками 2023 року сукупний товарообіг оцінювали приблизно в \$2.6 млрд, а за 2024 рік – торгівля залишалася в тому самому порядку величин, причому за різними базами даних оцінки відрізняються через методологію (FOB/CIF, звітність митниць тощо) [29]. У товарній структурі український експорт до Угорщини традиційно домінують агропродукти (зокрема, кукурудза, пшениця), олійні та продукти переробки сільгосппродукції, а також метали та напівфабрикати; це зберігалось й у 2022–2024 роках і лишається помітним у частині поставок у 2025 році. Така структура відповідає загальним експортним перевагам України на ринки ЄС і Центральної Європи [30]. Імпорт України з Угорщини зосереджений переважно на машинах і устаткуванні (автокомпоненти, електротехніка), фармацевтичній та хімічній продукції, інколи – промислових комплектуючих; за обсягом у 2023–2024 роках імпорт з Угорщини

перевищував український експорт у грошовому вираженні, тобто торгівля була з негативним торговельним балансом для України по відношенню до Угорщини [29]. За 2024 рік оцінки міжнародних баз показують, що експорт України в Угорщину складав близько \$1.1–1.2 млрд, тоді як угорський експорт в Україну оцінювали приблизно у \$3.0–3.4 млрд (у різних джерелах цифри варіюються, але картина – чітка Україна в грошах імпортує з Угорщини більше, ніж експортує туди). Це означає, що в

грошовому вимірі Україна має дефіцит у двосторонній торгівлі з Угорщиною [29].

Позиція Угорщини серед торговельних партнерів України – серед тих, що мають середню вагу: для України Угорщина не входить у «топ-5» найбільших партнерів за експортом (для порівняння, важливішими ринками залишаються Польща, Німеччина, Румунія, Китай тощо), проте Угорщина має значущу роль як регіональний сусід-постачальник промислових товарів і як транзитна країна для деяких товарних потоків. Для Угорщини ж – навпаки, Україна у структурі угорського експорту світу займає відносно невелику частку: абсолютні суми експорту в Україну не порівнянні з ключовими ринками Угорщини (Німеччина, Румунія, Польща тощо) [29]. 2022 рік і період негайно після початку повномасштабної війни значно змінили логістику і спрямованість потоків: частина традиційних маршрутів експорту й імпорту була переорієнтована через країни ЄС, посилювалися митні та сертифікаційні процедури, а також зростала роль прикордонної інфраструктури й транзитних ланцюгів у Центрально-Східній Європі; Угорщина як сусідня країна відчувала ці зміни у збільшенні транзитних операцій і в коливаннях попиту на окремі товари.

Загалом енергетична залежність Угорщини від росії накладає значний відбиток на формування зовнішньої політики країни та пояснює її обережність і стриманість щодо підтримки євроінтеграції України. Після повномасштабного вторгнення росії до України 24 лютого 2022 року питання європейської інтеграції України набуло особливого значення. В умовах війни

Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу та докладає значних зусиль для наближення до членства. Однак, цей процес стикається з опором окремих країн ЄС, зокрема Угорщини. Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан неодноразово висловлював скептицизм щодо перспективи вступу України до ЄС. Як повідомляє Radio Kossuth, Орбан наголошує, що інтеграція України до Європейського Союзу в теперішніх

42

умовах є неможливою та може мати руйнівні наслідки для угорської економіки, особливо для аграрного сектору [8].

Енергетичний та економічний вимір українсько-угорського співробітництва після 2022 року набув особливої складності внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну та трансформації санкційної політики Європейського Союзу, спрямованої на обмеження доступу Кремля до енергоресурсів та доходів від їх експорту. Водночас, Угорщина залишилася однією з найбільш залежних від російських енергоносіїв держав ЄС, що обумовило її специфічну позицію в енергетичних питаннях і позначилося на динаміці двостороннього діалогу з Україною. Від моменту початку війни і до сьогодні саме енергетика постає одним із найвразливіших та найконфліктніших сегментів взаємин між Будапештом і Києвом, оскільки він безпосередньо пов'язаний як із внутрішньою безпекою Угорщини, так і зі стратегіями економічного тиску на Росію, які підтримує Україна разом з більшістю країн ЄС та G7.

Після 2022 року ключовим фактором напруження стала критична залежність Угорщини від російської нафти та газу. За даними міжнародних моніторингових інституцій, на які посиляється видання Politico, Угорщина забезпечує до 70% своїх потреб у нафті за рахунок імпорту з Росії, причому значну частину цих поставок традиційно забезпечувала компанія «Лукойл» через південну гілку нафтопроводу «Дружба» [25].

Економічний вимір залежності також підтверджується тим, що лише у квітні 2024 року Будапешт витратив на закупівлю російських нафти та газу близько 0,25 млрд євро – сума, яка демонструє як масштаб залежності, так і

непропорційний вплив будь-яких змін у транзитних маршрутах на стан угорського енергетичного ринку. З огляду на це рішення Ради національної безпеки і оборони України в червні 2024 року щодо часткового блокування транзиту трубопровідної російської нафти до Центральної Європи мало суттєвий вплив на угорський енергетичний сектор. Із 17 липня 2024 року транспортування нафти «Лукойлу» через територію України було зупинено,

43

що, за оцінками європейських медіа, створило реальні ризики зростання цін на енергоносії, дефіциту палива та навіть тимчасових відключень електроенергії в Угорщині [29].

Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сіярто публічно пов'язав ці ризики із рішенням України, наголошуючи, що Будапешт опинився у ситуації, коли енергетична безпека безпосередньо залежить від доступу до російських ресурсів і транзитних каналів, які Україна має право контролювати відповідно до власних національних інтересів і санкційної політики.

Україна, зі свого боку, аргументувала необхідність таких обмежень тим, що протягом більше ніж двох років очікувала від ЄС та G7 рішучих кроків у напрямку заборони російської трубопровідної нафти, адже доходи від її експорту безпосередньо фінансують війну проти України. Як зазначила народна депутатка Інна Совсун у коментарі Politico, дипломатичні інструменти впливу на Угорщину, яка неодноразово блокувала санкційні рішення, постачання озброєння Україні та дискусії щодо майбутнього членства Києва в ЄС, були фактично вичерпані [29]. У цьому контексті обмеження транзиту нафти стало альтернативним інструментом, покликаним стимулювати держави, залежні від російських ресурсів, до пошуку альтернатив та синхронізації зі спільною санкційною політикою ЄС.

Антиросійські санкції у нафтовому секторі, які почали діяти з грудня 2022 року, також суттєво змінили умови співпраці між Україною та Угорщиною. ЄС встановив граничну ціну на російську нафту морського походження, а пізніше – у восьмому санкційному пакеті – створив

нормативну основу для поширення цього механізму на трубопровідні поставки. Країни «Групи семи» у 2022 році погодили механізм цінового обмеження, спрямований на штучне зниження доходів Росії від експорту енергоресурсів. Ці заходи, хоч і діють у межах ширшої системи санкцій, вплинули передусім на ті держави ЄС, які не були готові швидко диверсифікувати свої енергетичні джерела. Угорщина виявилася однією з

44

них, що відобразилося в її постійних наполяганнях на винятках і відтермінуваннях.

Важливо, що транзитні обмеження України не стали критичними для всіх держав регіону. Так, найбільший словацький нафтопереробник Slovnaft, який також закуповував нафту у «Лукойлу», зміг оперативно знайти альтернативні канали постачання, що свідчить про те, що диверсифікація є реальною та технічно можливою. Цей контраст між позиціями Братислави та Будапешта демонструє, що саме політична воля значною мірою визначає траєкторію енергетичної адаптації, а не лише структурні особливості економіки.

Додатковим елементом конфліктності залишається ситуація в угорській атомній енергетиці, яка практично повністю залежить від російського ядерного палива та технологій. Зокрема, проєкт розширення АЕС «Пакш-2», що реалізується за участю «Росатому», став одним із найвідоміших символів залежності [30]. У контексті санкцій і ризиків вторинного впливу на російські ядерні компанії ця залежність перетворюється на стратегічну вразливість, яку Угорщина намагається мінімізувати шляхом активного лобіювання непоширення санкцій на атомний сектор. Водночас, Україна, яка системно підтримує посилення санкцій тиску на всі сегменти російської енергетики, включно з ядерною галуззю, вважає такий підхід Будапешта суперечливим і таким, що підриває спільну політику ЄС. На макrorівні описані процеси вплинули і на загальну структуру економічного співробітництва між Україною та Угорщиною. В умовах війни Україна зазнала суттєвого скорочення виробництва та експорту, проте зберегла

важливі торговельно-транзитні функції. Угорщина ж, натомість, сконцентрувалася на забезпеченні власної ресурсної безпеки, що відсунуло політику добросусідства на другий план. Обмеження транзиту нафти Україною, у цьому сенсі, стало не лише енергетичним, а й політичним сигналом щодо того, що співпраця можлива лише за умов солідарності в санкційних питаннях.

Питання транзиту нафти через нафтопровід «Дружба» показало, наскільки технічні інциденти можуть мати великий політичний потенціал. Випадки ушкоджень та тимчасових зупинок прокачування, зокрема серпневі інциденти, що спричинили призупинення поставок до Угорщини на доби, підкреслили взаємну вразливість: для Угорщини це означало миттєве тиск на постачання, а для України – політичне ускладнення у відносинах з країнами споживачами, які вимагали гарантій безпеки інфраструктури і звинувачували в окремих випадках Київ у непрямій ролі. Ці інциденти стимулювали дипломатичні ноти, вимоги до Єврокомісії та публічні заяви, що лише загострили економічні ризики й політичні тривоги навколо транзитних ліній. Санкції ЄС і загальноєвропейська політика щодо зниження енергетичної залежності від росії (зокрема плани поступового припинення імпорту російського газу й нафти) створили для Угорщини дилему між європейською колегіальністю й національною енергетичною безпекою.

Угорський уряд наполегливо просив гарантій щодо альтернативних поставок та технічних виключень у питаннях, що стосуються ядерного палива і експлуатації АЕС; у ряді випадків це призводило до блокування або відтягування підтримки окремих санкційних пакетів на рівні ЄС. Така позиція відображає прагматичний підхід Будапешта, який, ризикуючи конфронтацією з партнерами, водночас намагається забезпечити безперервність ключових для країни енергетичних проєктів. У числовому вимірі це виражається у збереженні значної частки російського газу в енергобалансі Угорщини (довгострокові закупівлі близько 4,5 млрд м³ на рік за контрактом 2021 р. та пізнішими переговорами про додаткові обсяги), що

робить країну однією з до останнього тих, хто відчутно маневрував у політиці диверсифікації поставок [19].

Економічні наслідки цих енергетичних взаємозв'язків відчутні в торгівлі й інвестиціях: товарообіг між Україною та Угорщиною після 2022 року залишався стабільним у певних категоріях (сільськогосподарська продукція, промислові комплектуючі, логістичні послуги), при цьому

46

загальні обсяги торгівлі в 2023–2024 роках коливалися в межах одного мільярда доларів на експорт з України у бік Угорщини, тоді як імпорту з Угорщини також зберігає значні частки, що робить економічний канал важливою підпорою для двосторонніх відносин, незважаючи на політичні тертя [30]. Одночасно інвестиції у критичну інфраструктуру, енергетичні проєкти та логістику підлягають підвищеному ризику невизначеності: бізнес-оператори очікують нормалізації політичного діалогу, тоді як уряди – гарантій виконання контрактних зобов'язань. У відповідь на ці виклики можливими технічними рішеннями є: укладання прозорих багатосторонніх гарантій транзиту, що включали б механізми компенсації за ризики та страхування перерв поставок; поступова диверсифікація джерел ядерного палива та технологічних партнерів шляхом регуляторних та договірних змін, які зменшать екзистенційну залежність від одного постачальника; активізація інвестицій у міжмережеву інфраструктуру й LNG-термінали у регіоні, що зменшить стратегічний тиск на країни-споживачі. На сьогодні позиція Угорщини щодо російсько-української війни залишається незмінною.

Угорський уряд став першою країною-членом ЄС, яка проконсультувалася зі своїми громадянами щодо санкцій ЄС проти росії. Згідно з результатами, 97% угорців, які взяли участь у національних консультаціях, виступили проти санкцій, які мали б значний негативний вплив на внутрішню економічну ситуацію в країні. У зв'язку з цим переважна більшість угорців виступає проти санкцій щодо нафти, природного газу та атомної енергетики, а також проти будь-яких інших

заходів, які підвищують вартість харчових продуктів або вплинуть на європейський туризм. Орбан стверджував, що результати свідчать про бажання угорців бути почутими в Брюсселі, де «антивоєнні голоси придушуються» [27].

Угорщина сповнена рішучості продовжувати економічні відносини з росією через нову серію енергетичних угод, підписаних у 2023 році на

47

основі «безпеки енергопостачання Угорщини» незалежно від «політичних уподобань». Орбан повторює свій дискурс «Спочатку угорці», підтверджуючи, що він продовжить накладати вето на санкції проти росії, якщо вони завдадуть шкоди інтересам Угорщини, наприклад санкції щодо російської нафти, природного газу та ядерної енергії.

Особливе місце у системі двосторонніх проблем посідає питання прав угорської національної меншини на Закарпатті. Для угорської держави воно має не лише культурно-етнічне, а й символічне значення, адже захист угорців за кордоном закріплений у Конституції Угорщини. Відповідно, будь-які зміни у мовній чи освітній політиці України сприймаються в Будапешті як загроза збереженню ідентичності національної громади. У 2023–2024 роках обговорення цього питання активізувалося після того, як Угорщина передала Україні перелік із 11 пунктів, що стосуються удосконалення законодавства у сфері захисту прав меншин. Попри початковий прогрес, подальші консультації фактично були призупинені, що створює додаткову напругу у відносинах. Серед інших викликів варто відзначити енергетичну залежність Угорщини від росії, яка суттєво впливає на формування зовнішньої політики країни. Близько 60 % газу, споживаного в Угорщині, імпортується з росії, а відсутність виходу до моря обмежує можливості диверсифікації постачання. [30].

Це пояснює обережність уряду Орбана щодо підтримки антиросійських санкцій і військової допомоги Україні. Крім того, угорська економіка, орієнтована на промисловість і співпрацю з німецькими корпораціями, є вразливою до будь-яких енергетичних збоїв. Важливим елементом сучасних

викликів є також інформаційна асиметрія. Українські події в угорських медіа часто висвітлюються крізь призму внутрішньополітичних інтересів або у контексті конфліктів із Європейським Союзом. Це сприяє формуванню викривленого образу України як країни, що перебуває у постійній кризі, і підживлює скептицизм серед населення. Енергетичний чинник є одним із ключових елементів зовнішньої політики Угорщини та суттєво впливає на її

48

позицію у відносинах з Україною, Європейським Союзом і Російською Федерацією. Протягом тривалого часу Будапешт дотримувався політики глибокої енергетичної співпраці з Москвою, пояснюючи це необхідністю забезпечення стабільності постачання та низьких цін на енергоносії. Однак, повномасштабна війна Росії проти України, санкційний тиск ЄС і зміни у регіональній енергетичній архітектурі змусили угорський уряд частково переглянути свої підходи.

Оновлений Національний план з енергетики та клімату Угорщини, оприлюднений у 2024 році, став важливим сигналом зміни офіційної риторики. Якщо раніше російський газ та нафта розглядалися як запорука енергетичної безпеки й економічної стабільності, то тепер документ прямо визначає залежність від російських енергоносіїв як стратегічний ризик, який потребує системного зниження. У ньому зазначається, що постачання енергії в країну й надалі значною мірою залежить від імпорту з росії – особливо у сферах нафти, природного газу та ядерного палива, – однак наголошується на необхідності диверсифікації джерел [29].

Варто підкреслити, що в документі міститься безпрецедентно чітке формулювання: «З огляду на регіональну роль країни в дистрибуції нафтопродуктів, управління ризиками, що виникають через залежність від імпорту, та диверсифікація постачання нафти – а отже, зменшення залежності від домінуючого постачальника, нині російського партнера, – є в інтересах не лише Угорщини, а й усього регіону» [34]. Таке твердження свідчить про зародження нового етапу енергетичної політики Угорщини, який орієнтується на поступову інтеграцію в європейську енергетичну систему та

скорочення критичної залежності від російських ресурсів. Це також свідчить про усвідомлення ризиків, пов'язаних із війною в Україні, яка кардинально змінила підходи до енергетичної безпеки в Центральній Європі. Водночас, офіційна політика уряду Орбана залишається суперечливою. Незважаючи на формальні кроки в напрямі диверсифікації, Будапешт продовжує підписувати

угоди з російським концерном «Газпром» і підтримує проекти з «Росатомом» у межах добудови атомної електростанції «Пакш-2» [32].

Міністр закордонних справ П. Сіярто неодноразово заявляв, що «енергетична безпека Угорщини буде знищена без російських енергоносіїв» [31]. Такі висловлювання демонструють суперечність між офіційною документацією та політичною практикою, що створює амбівалентний образ Угорщини в ЄС і ставить під сумнів її здатність дотримуватися спільних європейських принципів енергетичної незалежності [28]. Для України енергетична політика Будапешта має подвійне значення. З одного боку, збереження залежності Угорщини від Росії створює додаткові політичні та економічні ризики, оскільки Москва використовує енергетику як інструмент впливу на європейські країни. З іншого боку, поступове усвідомлення Будапештом необхідності диверсифікації постачання відкриває нові можливості для співпраці в галузі енергетичної безпеки, розвитку відновлюваних джерел енергії та транскордонних проектів. Таким чином, енергетична залежність Угорщини від Росії є не лише економічною, а й геополітичною проблемою, що безпосередньо впливає на стан українсько-угорських відносин.

Таким чином, енергетичний та економічний вимір двосторонніх відносин України та Угорщини після 2022 року характеризується поєднанням гострої стратегічної взаємозалежності з високим рівнем політичної турбулентності. Вплив санкцій ЄС, рішення України щодо транзиту, залежність Угорщини від російських ресурсів і технологій, а також реакція міжнародних ринків формують багаторівневу систему взаємодії, у якій енергетична безпека та політична лояльність дедалі більше взаємопов'язані.

У цій конфігурації саме енергетичний компонент виступає ключовим джерелом напружень, але водночас і потенційним стимулом для перегляду Угорщиною власної енергетичної стратегії відповідно до загальноєвропейських підходів. На завершення слід констатувати, що з 2022 року енергетичний та економічний вимір угорсько-українських відносин

50

перетворився на поле, де технічні контракти, інфраструктурна вразливість і політичні пріоритети взаємодіють дуже щільно. Правові і контрактні деталі (зокрема умови ЕРС та паливних контрактів для АЕС «Пакш-2», меморандуми про постачання газу) лишаються ключем до розуміння дій урядів; одночасно стабільність економічних відносин залежатиме від здатності сторін формалізувати гарантії транзиту, диверсифікувати джерела та забезпечити прозорі механізми для бізнесу в умовах підвищеного ризику.

2.3. Позиція Угорщини щодо євроатлантичної інтеграції України

Залежність Угорщини від російських енергоносіїв є одним з ключових чинників, що впливають на її позицію щодо євроінтеграції України.

Угорщина значною мірою покладається на російський природний газ та нафту, що забезпечують значну частину її енергетичних потреб. За даними Євростату, понад 80% природного газу та близько 60% нафти, які споживає країна, імпортуються з Росії. Це робить Будапешт надзвичайно вразливим до змін у відносинах з Москвою та спонукає уряд до обережної зовнішньої політики [10]. Особливо важливим фактором є угода з російським «Газпромом» про довгострокове постачання газу до 2036 року, підписана у 2021 році. За цією угодою газ постачається в обхід України через сербський газопровід «Балканський потік» (продовження «Турецького потоку»). Це знижує роль України як транзитної держави та робить угорську енергетику ще більше залежною від російських поставок. Крім того, уряд Віктора Орбана активно просуває реалізацію проєкту розширення АЕС «Пакш», що фінансується за підтримки російської корпорації «Росатом». Це свідчить про прагнення Угорщини зберегти тісні енергетичні зв'язки з Росією,

незважаючи на санкційний тиск з боку ЄС.

З огляду на такі тісні енергетичні зв'язки з росією, Угорщина дотримується прагматичної та обережної позиції щодо євроінтеграції України. З одного боку, вона підтримує розширення Європейського Союзу в принципі, але з іншого – уникає кроків, які можуть погіршити відносини з

Москвою. Будапешт часто блокує рішення ЄС, що спрямовані на тиск на Росію, а також виступає проти заходів, які можуть зашкодити її енергетичним інтересам. Крім того, угорський уряд критикує санкційну політику Євросоюзу щодо росії, наголошуючи на її негативному впливі на економіку країни. Така позиція пояснюється побоюванням втрати дешевих енергоносіїв, що можуть призвести до значного зростання цін на внутрішньому ринку. Таким чином, залежність від російських енергоносіїв зумовлює стриману позицію Угорщини щодо активного просування України до ЄС, оскільки Будапешт не хоче ризикувати стратегічними енергетичними інтересами та загострювати відносини з Москвою [10].

Обговорюючи порядок денний саміту ЄС, який відбувся 06 березня 2025 року, до початку саміту угорський лідер підтвердив, що питання членства України розглядатиметься, однак заявив про свою опозицію до цього рішення. Він наголосив, що не бачить жодних переконливих аргументів на користь членства України з точки зору національних інтересів Угорщини. Водночас, він утримувався від категоричних прогнозів, зазначивши, що майбутнє може змінитися залежно від історичних подій. «Я не наважуюсь сказати: «завжди і назавжди – ніколи», тому що ніхто, окрім Бога, не знає, що принесе історія. Але я можу сказати точно: тут і зараз це немислимо», – заявив Орбан [2].

Критична позиція угорського прем'єр-міністра щодо України проявляється не лише в економічних аспектах. Він неодноразово висловлював сумніви щодо здатності України здобути перемогу у війні з росією, а також виступав проти членства України в НАТО. Зокрема, на саміті НАТО у Вашингтоні, в липні 2024 року за участю президента Володимира

Зеленського Орбан зайняв стриману позицію та підтримував ідею переговорів з росією, що суперечить позиції більшості західних союзників. Ставлення угорського суспільства до євроінтеграції України також є стриманим. Згідно з опитуванням аналітичного центру Policy Solutions, проведеним у 2024 році, 61% громадян Угорщини виступають проти вступу

52

України до ЄС. Це свідчить про найнижчий рівень підтримки серед усіх країн-кандидатів на вступ до ЄС [6]. Таким чином, як офіційна позиція угорського уряду, так і громадська думка в Угорщині демонструють значний скептицизм щодо європейської інтеграції України в умовах триваючого конфлікту.

Загалом, процес європейської інтеграції України стикається з низкою викликів, серед яких одним із ключових є позиція Угорщини. Прем'єр міністр цієї країни Віктор Орбан неодноразово висловлював скептицизм щодо можливості вступу України до Європейського Союзу в найближчій перспективі, аргументуючи свою позицію значними ризиками для національної економіки та суспільства. Зокрема, Орбан заявив, що приєднання України до ЄС у поточних умовах є неприйнятним, оскільки воно може мати руйнівні наслідки для Угорщини. Основними аргументами, які наводить угорський прем'єр, є загроза для сільськогосподарського сектору, зростання економічних ризиків, а також потенційне збільшення рівня злочинності. Таку думку він висловив у зверненні на державному радіо, посиляючись на аналіз урядових експертів та дані місцевих видань «Hirado» та «Telex» [7].

Однією з ключових стратегій Угорщини у цьому контексті є політичне блокування переговорного процесу щодо вступу України до ЄС. У лютому 2024 року Угорщина заблокувала відкриття першого кластеру переговорів між Україною та ЄС, що уповільнило процес адаптації українського законодавства до європейських стандартів [6]. Крім того, угорська влада неодноразово застосовувала право вето на різні ініціативи ЄС, що стосувалися України, аргументуючи це захистом національних інтересів. Ще

одним інструментом тиску з боку Угорщини є затримка фінансової допомоги Україні. Зокрема, у 2023 році Угорщина протягом тривалого часу блокувала ухвалення макрофінансової підтримки від ЄС, вимагаючи гарантій щодо своїх економічних інтересів [3]. Це створювало додаткові виклики для фінансової стабільності України в умовах війни та підривало єдність

Європейського Союзу в питанні підтримки Києва. Одним із головних аргументів угорської сторони є питання національних меншин. Угорщина висуває вимогу щодо розширення прав угорської громади в Закарпатті, зокрема у сфері освіти та використання мови, як одну з умов підтримки євроінтеграції України. Це питання неодноразово порушувалося на офіційних переговорах, що свідчить про використання Угорщиною цього фактору як засобу політичного тиску. Окрім внутрішньополітичних аргументів, Угорщина відзначається проросійською риторикою, яка суперечить загальній позиції Європейського Союзу щодо України. Віктор Орбан неодноразово заявляв про необхідність прямих переговорів між ЄС і росією та висловлював сумніви щодо здатності України здобути перемогу у війні. Такі заяви не лише підривають європейську єдність, а й сприяють збереженню впливу росії в регіоні. Крім того, Угорщина систематично гальмує процес запровадження санкцій проти росії та неодноразово наполягала на отриманні винятків для власної економіки, зокрема щодо постачання російських енергоресурсів, що суперечить санкційній політиці ЄС [10]. Це ускладнює реалізацію спільної європейської стратегії щодо послаблення економічного потенціалу росії у контексті війни проти України.

Парадоксально, але головною перешкодою, з якою стикається Україна, вже є не брак готовності з її боку, а радше політична інерція з боку ЄС. Це породжено одностороннім блокуванням Угорщиною ключових кроків переговорного процесу. Таким чином, окрім боротьби з російською агресією та внутрішніми антиреформаторськими силами, Україна тепер також має зіткнутися з несправедливістю процедур ЄС, які дозволяють одній державі члену гальмувати весь процес. Українське громадянське суспільство, тісно

співпрацюючи з національними інституціями та партнерами ЄС, відіграло ключову роль у забезпеченні прозорості та підзвітності реформ досі. Однак невинуваті затримки в переговорах загрожують підірвати довіру до ЄС в українському суспільстві, підживлювати проросійські наративи та підірвати довіру до порядку денного розширення в цілому. Цей момент вимагає

54

переоцінки процедур ЄС, зокрема щодо необхідності мінімізувати можливості для окремих держав-членів зловживати своїм правом вето під час технічних етапів процесу вступу. Підхід, заснований на заслугах, має залишатися наріжним каменем політики розширення. Більше того, можливо, ЄС також має серйозно розглянути можливість застосування статті 7 Договору про Європейський Союз.

Угорщина неодноразово висловлювала заперечення, спрямовані на затримку або навіть блокування процесу вступу України до ЄС. Спочатку Будапешт посилався на занепокоєння щодо прав національних меншин в Україні як виправдання для таких дій. Однак, після того, як Україна продемонструвала свою відданість вирішенню цих питань, аргументація Угорщини змінилася, і стало можливим розгледіти інші мотиви, які можуть стояти за можливим вето з її боку. Угорські чиновники, зокрема прем'єр міністр Віктор Орбан, розпочали активну кампанію з дискредитації України. Примітно, що Орбан заявив, що вступ України означатиме, що «всі гроші Угорщини» доведеться витратити на Україну [9].

Міністр у справах ЄС Угорщини Янош Бока заявив, що «Україна може функціонувати лише як буферна зона» [10]. Будапешт неодноразово блокував санкції ЄС проти Росії та чинив перешкоди для військової допомоги Україні на рівні ЄС. Дедалі ймовірніше, що Угорщина має намір блокувати шлях України до ЄС, не наводячи жодних правдоподібних обґрунтувань для цього. У результаті склалася реальність, за якої українці борються на трьох фронтах: проти російських імперських амбіцій, проти антиреформаторських сил у власній країні та проти несправедливої практики в самому ЄС. В останні роки більшість країн ЄС продемонстрували свою здатність підтримувати

Україну на цих перших двох фронтах, тобто в протистоянні російській агресії та просуванні європеїзації. Тепер українці очікують, що їхні європейські партнери підтримають їх і на цьому третьому фронті, демонструючи солідарність і розуміння, допомагаючи їм протидіяти антиукраїнським маніпуляціям зсередини Союзу.

55

У квітні 2025 року українські організації громадянського суспільства звернулися до міністрів закордонних справ країн ЄС з проханням активізувати зусилля для досягнення консенсусу щодо початку переговорів щодо Кластера 1, попереджаючи, що двосторонні питання загрожують перешкоджати загальному процесу переговорів про вступ, а також наголошуючи на своїй повній підтримці того, що вони назвали «ідеєю про те, що процес вступу має відповідати методології, заснованій на заслугах». Досі ЄС вдалося досягти консенсусу щодо багатьох запропонованих дій, незважаючи на зусилля Угорщини заблокувати їх, прикладом чого є пакети санкцій проти Росії (хоча заперечення Угорщини часом призводили до прийняття слабших заходів, ніж ті, що були запропоновані спочатку). Так само, незважаючи на опір Будапешта, Україні вдалося досягти прогресу на шляху до європейської інтеграції. Один широко цитований приклад (який зараз вважається тематичним дослідженням у креативній дипломатії ЄС) стався у грудні 2023 року, коли ЄС проголосував за початок переговорів про вступ з Україною. Тоді прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан вийшов із кімнати, в якій засідала Рада, що дозволило решті 26 державам-членам продовжити роботу без його вето [11]. Повідомляється, що тодішній канцлер Німеччини Олаф Шольц запропонував Орбану вийти на кавову перерву, щоб полегшити цей перехід. Україна продовжує наголошувати на важливості діалогу та партнерства з усіма державами-членами ЄС [11]. Це знайшло відображення в зусиллях України щодо інтенсивного діалогу з Будапештом щодо питань національних меншин. Однак, Угорщина дедалі вороже ставиться до України, менше зосереджуючись на двосторонніх проблемах та займаючи більш обструктивну позицію щодо прагнень України до вступу до

ЄС.

Після того, як Рада ЄС дозволила схвалити початок переговорів про вступ у 2023 році, Орбан зазначив, що угорський уряд все ще матиме «близько 75 випадків... зупинити цей процес» [7], (маючи на увазі голосування щодо відкриття та закриття понад 30 розділів переговорів).

56

Схоже, що Будапешт зараз реагує на цю загрозу, блокуючи початок переговорів у рамках Кластера 1. ЄС стикається з серйозною дилемою: він повинен або розробити 75 окремих «креативних» рішень, щоб переконати Угорщину не блокувати вступ України, або знайти один сталий механізм, який досягне того ж результату. Перший шлях вимагатиме значних інвестицій в інституційні ресурси, час, а іноді й фінансові стимули. Можливо, зараз саме час для ЄС переглянути певні технічні процедури, пов'язані з процесом вступу. Не обов'язково, щоб усі держави-члени ЄС схвалювали відкриття кожного окремого переговорного кластера чи розділу [13]. Це здебільшого технічні кроки, що керуються конкретними показниками та вимірюваним прогресом. Вимога одноголосного схвалення дозволяє «двосторонній» процес вступу, тобто дозволяє одній державі-члену вставляти політично мотивовані перешкоди в процес, в результаті чого внутрішні інтереси цієї держави можуть спотворювати колективний порядок денний. Це підриває довіру до ЄС та його ефективність. З огляду на все це, заклики до активації статті 7 Договору про Європейський Союз стають дедалі частішими. (Цей механізм дозволяє призупинити дію певних прав держави члена). Однак, можливо, неможливо досягти одностайності, необхідної для цього кроку, оскільки Угорщина цілком може знайти союзників, щоб запобігти такому сценарію.

Блокуюча поведінка Угорщини ризикує зірвати крихкий проєвропейський імпульс України. Якщо це питання не вирішити, воно може підживити євроскептицизм, підбадьорити авторитарних порушників політики та звести нанівець обіцянку розширення ЄС. Тьуйне Кар'ялайнен досліджує варіанти відновлення довіри до процесу приєднання. Авторитарні

сили захопили проект розширення ЄС. Імперська війна росії – не єдина перешкода на європейському шляху України. Згідно з договорами ЄС, кожна держава-член має право блокувати розширення. Заклики до санкцій проти Угорщини за її перешкоджання суперечать власним нормам Союзу, які гарантують демократичним державам місце за столом переговорів. Однак ЄС

прийняв ці норми до нової ери автократизації в Європі. Авторитарні актори всередині та за межами його кордонів тепер використовують внутрішню вразливість ЄС. Поки росія веде війну, щоб зупинити інтеграцію своїх сусідів з ЄС, Угорщина маніпулює демократичними процедурами прийняття рішень для досягнення неліберальних цілей. Чи може ЄС захистити свою демократичну модель розширення від використання її як зброї проти нього самого? Старі принципи мають адаптуватися до суворішої реальності. Подолання вето Угорщини – це більше, ніж випробування інституційної рішучості, це випробування того, чи може ЄС все ще виконати свою обіцянку щодо членства, надану тим, хто ризикує всім заради нього.

Зіткнення між демократією та авторитаризмом тепер сходять своєю суттю в процесі розширення ЄС. Розширення колись було найпотужнішим інструментом Союзу для поширення демократії. Сьогодні дедалі авторитарніше керівництво Угорщини тримає цю обіцянку в заручниках. Нещодавній «референдум» прем'єр-міністра Віктора Орбана відкриває шлях для довгострокових заперечень щодо вступу України до ЄС. Розширення колись було найпотужнішим інструментом Союзу для поширення демократії. Авторитарне керівництво Угорщини тримає цю обіцянку в заручниках. Водночас, вступ до ЄС більше не є непереборною привабливістю для кожного кандидата [14]. Крихка проєвропейська політика Молдови та різкий антиєвропейський поворот Грузії показують, наскільки вразливою стала перспектива членства у дедалі більш суперечливому сусідстві. Після десятиліть глухих кутів Західні Балкани також втрачають впевненість у тому, що вступ колись матеріалізується. Стара віра в неминучий демократичний прогрес більше не може формувати політику ЄС. Україна – це найсуворіше

випробування на сьогодні. Країна зараз має найбільші та найзагартованіші в Європі збройні сили, але залишається під владою гібридного режиму, демократичний прогрес якого далеко не гарантований. Якщо Київ розчарується, він може легко скотитися до євроскептицизму чи антизахідної політики. Тому забезпечення європейського шляху України – це питання

58

безпеки, а не лише солідарності. Членство залишається найпотужнішим важелем демократизації в ЄС, але лише за умови, що цей процес можна врятувати від авторитарного вето.

З'явилася низка пропозицій щодо призупинення права голосу Угорщини в Раді. Більшість із них зосереджені на статті 7 – так званому «ядерному варіанті» ЄС для вирішення порушень основних цінностей. Однак активація цієї статті є надзвичайно складною. Вона вимагає одностайності, а ідеологічні союзники Угорщини – спочатку Польща, тепер Словаччина – можуть заблокувати будь-який крок.

Дехто пропонує більш креативні правові шляхи. Одна з ідей полягає в тому, щоб застосувати статтю 10, стверджуючи, що демократична підзвітність Угорщини знизилася до такої міри, що порушує основоположні принципи Союзу. Інші вказують на «обов'язок солідарності» у статті 2: якщо вето Угорщини підриває цей обов'язок, стверджується, що воно має бути недійсним. Чи має ЄС відкрито обговорювати виключення Угорщини? Сигнал про те, що вихід справді є можливим, може стримати подальший регрес. Також набирає обертів більш радикальний напрямок мислення: ЄС повинен відкрито обговорювати виключення як надійний крайній засіб. Хоча це юридично складно, сам лише сигнал про те, що вихід не є немислимим, може стримати подальший регрес. Паралельно лунають заклики перевести більше рішень у Раді на голосування кваліфікованою більшістю, щоб обмежити шкоду від будь-якої окремої держави-спотворювача. Однак зміни правил також вимагають одностайності. Зрештою, боротьба Угорщини за право голосу виходить далеко за рамки вступу України. ЄС вже уважно стежить за виборами в Угорщині 2026 року. Те, як він впорається з правом

вето Будапешта, стане потужним сигналом для громадян Угорщини, а також для інших потенційних блокувальників, про те, чи серйозно ЄС налаштований захищати свої стратегічні інтереси від неліберальної перешкоджання. Утримання Угорщини «всередині» будь-якою ціною

59

ризикуює підірвати ті самі цілі зовнішньої політики, яким мало служити розширення.

Заморожування коштів ЄС було одним із способів тиску на Будапешт щодо порушень верховенства права, але для подолання глухого кута в процесі розширення можуть знадобитися інші інструменти. Ми часто недооцінюємо силу скоординованого політичного тиску. Конструктивне утримання Угорщини від рішення Європейської Ради 2023 року щодо переговорів про вступ з Україною показує, що можливо, коли ключові держави-члени рішуче протистоять обструктивному вето. Однак, сам по собі політичний тиск не є сталим рішенням. Вето доводиться уникати знову і знову протягом тривалого процесу приєднання. І занадто часто вето однієї держави маскує ширше небажання держав-членів рухатися вперед. Якщо існує мовчазна підтримка блокування розширення, це заслуговує на відкрите обговорення. Українські ЗМІ нещодавно повідомили про план паралельних переговорів між Брюсселем та Києвом в обхід Угорщини. Це може лише просунути Україну в політичному плані. Також з'явилися нетрадиційні обхідні шляхи. Українські ЗМІ нещодавно повідомили про нібито План Б для паралельних переговорів між Брюсселем та Києвом, який би обійшов Угорщину. Навіть якщо такий шлях реальний, він може лише просунути Україну політично: юридичний крок до вступу до ЄС все ще вимагає договірної процедури. Країни-кандидати мають вагомі підстави для обережності. Минулі альтернативи, такі як Європейське політичне співтовариство, запропоноване Францією у 2022 році, широко розглядалися як заміна реального вступу – і зустрічалися з підозрою в усьому регіоні.

Хоча протидія зусиллям Росії блокувати європейську інтеграцію України вимагає військових заходів, вирішення проблеми блокуючої

поведінки, особливо коли на карту поставлені основні цінності Союзу, вимагає не менш екстраординарних рішень. Проблема політичного вето є не лише перешкодою для розширення, а й вразливістю процесу прийняття рішень ЄС, яка, як очікується, посилиться після розширення. ЄС має безліч

60

варіантів вирішення цієї проблеми; хоча жодна з них не є безпроблемною, процес формування політики в ЄС зрештою полягає у збалансуванні конкуруючих політичних цілей. Якщо чітко сформулювати це, то справа не лише в процедурі: дозвіл на вето Угорщини перетворює демократичні норми на зброю для досягнення авторитарних цілей. Протягом останнього часу шлях України до членства в ЄС зазнав різких змін, залишивши жменьку переможців (як всередині, так і за межами ЄС) та набагато більшу кількість тих, хто втратив позиції. Українці, безсумнівно, опинилися в останній групі. Дійсно, аж до початку липня Європейська Комісія продовжувала наголошувати, що Україна відкриє всі кластери в переговорах про вступ до кінця 2025 року, і вето Угорщини не стане цьому на заваді. Брюссель не приховував, що працює над кількома варіантами плану Б, щоб обійти угорське вето, оскільки початок переговорів був питанням виняткової важливості. З середини липня всі подібні розмови зникли. Причина втрати амбіцій Брюсселя добре відома. Довіра до України була сильно підірвана спробою Києва підірвати її антикорупційні інституції. І хоча українська влада швидко скасувала відповідні закони, це лише запобігло краху відносин; це не відновило колишній рівень довіри.

З огляду на цю ситуацію, для Європейського Союзу виникає спокуса обрати найпростішу стратегію: утриматися від прийняття будь-яких рішень щодо шляху України до членства в ЄС на деякий час – не поспішати, спостерігати за просуванням реформ і чекати, поки український уряд зробить достатньо для відновлення довіри. Це також дозволило б їм не турбуватися про вето Угорщини, яке нікуди не рухається. Але якщо ця стратегія переможе, це буде величезною помилкою для Європи. Ми впевнені, що, незважаючи на свою нинішню пасивність, ЄС піклується про Україну. Але

немає кращого способу просувати європейські реформи в Україні, ніж відкрити перші переговорні кластери для України (і Молдови разом з нею). І навпаки, немає гіршого варіанту для європейського майбутнього України, ніж використання ЄС нещодавніх подій як приводу для паузи у зближенні з

Києвом. Пауза, яку сприймуть лише як покарання для України. Блокада Угорщини може бути зручним поясненням зміни позиції ЄС, але воно непереконливе. Вето Віктора Орбана існувало і на початку липня, проте тоді один за одним чиновники ЄС заявляли про свій намір відкрити всі кластери та шукали способи зробити це. Різниця між діями та позиціями ЄС тоді і зараз надто очевидна.

Як постійно наголошує «Європейська правда» – разом з іншими організаціями громадянського суспільства та аналітичними центрами, що працюють над зближенням України та ЄС, усі розуміють, що суть європейської інтеграції полягає не в статусі країни, а в трансформаціях, які змінюють Україну. Відкриття переговорних кластерів, передусім, першого (Основи) та другого (Внутрішній ринок) – необхідне не для того, щоб ми могли похвалитися прогресом у наших переговорах з ЄС, а для проведення реформ. Так, ми знаємо, що теоретично перелік необхідних змін можна було б скласти без початку переговорів про вступ. Але політично це так не працює. Україна неодноразово доводила свою здатність досягати успіху у впровадженні амбітних програм реформ, навіть коли багато хто, зокрема у столицях ЄС, не вірив у можливість таких змін. Так було, коли Україна виконала вимоги для лібералізації візового режиму. Так було також, коли ми впровадили «сім кроків», що супроводжували статус кандидата. І щоразу у нас був перелік реформ, схвалений ЄС, і ми розуміли, яка їхня мета.

Варто наголосити, що в тих випадках дотримання Києвом переліку не гарантувало, що Україна одразу отримає «пряник» після реалізації узгодженого плану. Щоразу останній крок також вимагав політичного рішення від країн-членів ЄС – і саме це чекає на нас на шляху до вступу. Більше того, як з кроками кандидата, так і з безвізовим планом, Брюссель не

надав Києву вичерпного переліку реформ з самого початку – він доповнив список у найбільш чутливих сферах під час процесу. Це також саме те, що чекає на Україну в переговорах про вступ, особливо в кластері основ. Але лише після отримання порядку денного реформ, узгодженого з Європою,

Київ зможе продемонструвати реальний успіх у їхньому впровадженні. Громадянське суспільство зможе контролювати прогрес і вимагати підзвітності. Політичні гравці, включаючи парламент і уряд, отримають мотивацію та необхідність дотримуватися термінів. Щоб знову досягти такого успіху, нам потрібно розпочати переговори – перш за все щодо кластера основ. Нам потрібно отримати схвалені ЄС дорожні карти щодо верховенства права, демократичних інституцій та інших ключових сфер. І наші європейські партнери повинні зрозуміти, що немає кращого способу стимулювання реформ в Україні, ніж переговори про вступ. Пауза не дає жодних переваг з точки зору перетворення України на європейську державу. Навпаки, вона несе ризики. Небажання ЄС зробити цей крок не наближає жодної європейської реформи в Україні. Це матиме протилежний ефект. Більше того, це підриває підхід, що базується на заслугах. Україна (а також Молдова) виконала вимоги для відкриття кластера основ. Це офіційно підтверджено Європейською Комісією. Усі держави-члени, крім Угорщини, погодилися з цим. Зрештою, ці шкідливі законодавчі зміни були скасовані українським парламентом. І єдина причина, чому хоча б перший кластер ще не відкрито, – це вето Угорщини. Це вето принципово відрізняється від вимог, які ставилися до країн-кандидатів на вступ до ЄС у минулому [7].

Загалом, прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан показав, що не зацікавлений у діалозі. Він прагне позбавити Україну європейського майбутнього будь-якою ціною і значною мірою це вето росії, яке реалізується через Угорщину. Якщо ЄС залишатиметься задоволеним статус-кво, це означатиме, що Орбан отримує винагороду за свої дії. Це означає, що він може продовжувати свою політику шантажу, бо ця політика працює. Така тактика становить загрозу для всього Європейського Союзу. Саме тому ЄС

має проявити політичну мужність, порушити табу на обговорення того, як обійти вето Орбана та Путіна, і надати довгоочікуваний поштовх реформам в Україні. ЄС неодноразово довів свою здатність знаходити креативні рішення. Унікальність цього моменту, яка виправдовує виняткові заходи,

очевидна. За тиждень, увечері 1 вересня, міністри європейських справ усіх держав-членів зберуться в Копенгагені для неформальних переговорів, зокрема щодо розширення ЄС. Через два тижні, 16 вересня, міністри зустрінуться в Брюсселі, щоб ухвалити юридичні рішення. Невдача у початку переговорів про вступ буде перемогою не лише для Орбана, а й для Путіна. Орбан і Путін не ініціювали зміну політики ЄС щодо України, але вони є головними бенефіціарами цього. Саме тому Європейський Союз повинен знайти в собі сміливість скоригувати свою політику та прийняти довгоочікуване рішення про початок переговорів щодо перших кластерів – рішення, яке сприятиме європейським реформам в Україні та Молдові та збереже узгодженість наших країн на шляху до членства в ЄС.

Висновок до розділу 2

Українсько-угорські відносини після повномасштабного вторгнення росії в Україну суттєво ускладнилися. Угорщина демонструє обережність у підтримці санкцій та військової допомоги, виправдовуючи це своїми національними інтересами. Енергетичні відносини, зокрема велика залежність Угорщини від російської нафти, посилюють її стратегічну вразливість та зумовлюють прагматичний, часто конфліктний підхід в двосторонній співпраці. Позиція Угорщини щодо євроатлантичної інтеграції України також залишається стриманою. Орбан неодноразово ставив під сумнів доцільність членства України в ЄС та НАТО, мотивуючи це економічними ризиками для своєї країни. У підсумку, ці тенденції свідчать, що навіть за наявності інституційного діалогу та взаємозалежностей, двосторонні відносини залишаються обмеженими значним рівнем суперечностей – і їхнє подальше поглиблення потребує політичної волі,

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН

Перспективи українсько-угорських відносин у найближчі роки можна розглядати через призму кількох сценаріїв, враховуючи майбутні вибори в Угорщині, а також стабільне транскордонне співробітництво, яке має потенціал навіть у складних політичних умовах. Перший сценарій – збереження влади Орбана після виборів 2026 року з продовженням його «мирної» риторики. Як повідомляє «The Guardian», Орбан розпочав передвиборний «антивоєнний» тур, у якому представив себе як лідера, котрий прагне миру і критикує західну військову підтримку України. В такому випадку Угорщина може продовжувати технічну, транскордонну співпрацю з Україною – проєкти «INTERREG», інфраструктурні ініціативи, екологічні проєкти – без принципових докорінних змін у ставленні до геополітики. Цей варіант дає Києву можливість підтримувати діалог на рівні прикордонних регіонів, навіть якщо Будапешт зберігатиме певну дистанцію у зовнішній політиці.

Другий сценарій – потенційний прихід до влади опозиційних сил, зокрема партії Тіса на чолі з Петером Мадьяром. За даними «Reuters», їхній лідер уже заявив, що розблокує «мільярди євро» заморожених фондів ЄС і поверне Угорщину на курс ЄС і НАТО, а також проведе референдум щодо вступу України до ЄС. У разі приходу Тіси до влади можливе пом'якшення риторики Будапешта щодо санкцій, більш активний конструктивний діалог із Києвом, можливо – навіть координація щодо європейської інтеграції України. Такий розвиток подій міг би створити фундамент для більш системного партнерства, зокрема у сфері регіонального розвитку, торгівлі та інвестицій.

Транскордонне співробітництво залишається одним із найстійкіших елементів двосторонніх відносин. Наприклад, за даними дослідження,

беруть участь у спільних проєктах: одна з таких ініціатив передбачає побудову транспортної системи з інтермодальними зв'язками (автобус–трамвай) між містами, реконструкцію бізнес-інфраструктури та вирішення екологічних проблем спільних річок. Ці проєкти демонструють, що навіть якщо на рівні національних еліт політична напруга залишається – на місцевому рівні існує прагнення до стабільної, практичної взаємодії.

Ще одна потенційна перспектива – більш системна координація України та Угорщини в рамках європейських інституцій після виборів. Заданими Європейської правди, Орбан попереджає, що вибір у 2026-му – це «стратегічна альтернатива» між самостійним курсом Угорщини або «хаосом» через близькість до ЄС, але якщо новий уряд стане більш проєвропейським, це може відкрити для України нові можливості у переговорах про євроінтеграцію. Крім того, у квітні 2025 року Україна й Угорщина домовились про регулярні консультації, щоб «розблокувати переговори щодо членства України у ЄС. Якщо така практика закріпиться, це дасть змогу Києву мати вплив на рішення в Будапешті через структури спільної євроінтеграційної координації. Проте існують і ризики в тому, що політична риторика Орбана може залишатися цинічною тактичною маневровою, спрямованою на виборців, а не на радикальну зміну курсу. Як застерігають спостерігачі, навіть за більш пом'якшеної політики новий уряд може зберігати енергетичну залежність від Росії через стратегічні контракти, а питання прав угорської меншини на Закарпатті (яке залишається чутливим) може продовжувати бути джерелом напруги.

Сучасний етап українсько-угорських відносин характеризується складною динамікою, у якій поєднуються елементи прагматичного співробітництва та політичних суперечностей. Незважаючи на історичну близькість, активні економічні контакти та спільні безпекові виклики, двосторонній діалог останніми роками ускладнюється низкою факторів – як внутрішньополітичних, так і зовнішньополітичних. Однією з ключових

суспільними настроями. Як свідчать соціологічні опитування, за останні два роки частина угорців, які сприймають Україну як партнера, скоротилася майже на третину – з 60 % у 2022 році до 46 % на початку 2025 року [25]. При цьому переважна більшість громадян Угорщини вважає, що відповідальність за війну між Росією та Україною розподілена між сторонами майже порівну. Така тенденція формує негативний інформаційний фон і ускладнює просування ідеї солідарності з Україною в угорському суспільстві. уряд Будапешта свідомо поглиблює цю дистанцію, використовуючи антагонізм до Києва як елемент внутрішньополітичної стратегії. Заяви прем'єр-міністра Віктора Орбана про те, що Україна нібито чинить на нього «моральний тиск» щодо вступу до ЄС, а Угорщина «не має морального обов'язку допомагати Києву», є показовими прикладами використання українського питання у внутрішній політиці. Подібна риторика підкріплює образ «ворожого сусіда» та мобілізує електорат навколо традиційних гасел партії «Фідес» – збереження національного суверенітету, захисту угорців за кордоном і протистояння «диктату Брюсселя» [11].

Як зазначає політична аналітикиня фонду «Демократичні ініціативи» Маріанна Присяжнюк, антагонізм у ставленні Угорщини до сусідів має системний характер і сягає історичних коренів. Така лінія поведінки спостерігається не лише у відносинах з Україною, а й з іншими сусідніми державами, зокрема з Румунією. Демонстрація зверхності та політичне використання історичної пам'яті є типовими рисами угорської зовнішньої політики, яка часто містить елементи неоімперського мислення. Це стало своєрідним *modus operandi* Будапешта, який не залежить від політичної кон'юнктури чи персоналій при владі. Риторика Орбана перед парламентськими виборами спрямована на консолідацію електорату шляхом актуалізації «зовнішніх загроз» і підкреслення особливого шляху Угорщини. При цьому українська тематика використовується як інструмент для утримання політичного контролю всередині країни, а не як елемент реальної

суперечності з Угорщиною можуть бути трансформовані у конструктивне партнерство. Попри наявність угорської меншини в Трансильванії, Бухарест зумів інтегрувати її в політичне життя країни, забезпечивши представництво в парламенті через Демократичну партію угорців Румунії. Такий підхід не лише зменшив міжетнічну напругу, а й став основою для стабільних відносин із Будапештом. На відміну від України, Румунія змогла перевести історичну конфронтацію з Угорщиною в площину інституційного партнерства, зокрема після вступу обох держав до ЄС. Європейський контекст створив механізми політичного балансування та взаємного контролю, що сприяло уникненню конфліктів [7]. Для України цей досвід є надзвичайно цінним, адже дозволяє зрозуміти, як за допомогою політичного діалогу, правових гарантій та міжурядової співпраці можна зменшити напруження в чутливих етнонаціональних питаннях.

Іншою проблемою є позиція Угорщини щодо євроінтеграційного курсу України. Формально Будапешт не заперечує вступу України до Європейського Союзу, проте виступає проти його прискореного сценарію. Уряд Віктора Орбана наполягає на дотриманні Копенгагенських критеріїв і реформуванні внутрішніх механізмів ЄС перед прийняттям нових членів. Така позиція зумовлена також прагненням зберегти пріоритет для країн Західних Балкан, які вже багато років очікують на вступ. Отже, угорська стратегія щодо України є поєднанням прагматизму, правових аргументів і внутрішньополітичних розрахунків.

Попри наявність численних проблем, в експертному середовищі простежується переконання, що потенціал для поліпшення відносин між Україною та Угорщиною залишається високим. Одним із важливих кроків у цьому напрямі стало призначення у 2025 році нового посла України в Будапешті – Федора Шандора, що дало змогу активізувати дипломатичні контакти. Потенційним моментом для «перезавантаження» двосторонніх відносин експерти вважають післявоєнний період, коли питання відбудови

України та спільних економічних проєктів набудуть першочергового значення [7].

Сучасні українсько-угорські відносини перебувають у складному стані, де поєднуються елементи співпраці та конфронтації. Політика уряду Віктора Орбана значною мірою визначається внутрішньополітичними інтересами й енергетичною залежністю від Росії, що зумовлює обережність Будапешта у підтримці України. Водночас, оновлена енергетична стратегія Угорщини та поступове усвідомлення необхідності диверсифікації постачання енергоносіїв свідчать про потенційну зміну підходів до зовнішньої політики. Попри існуючі суперечності, наявність історичних, економічних і регіональних відносин, а також перспективи післявоєнного відновлення України створюють основу для поступового відновлення конструктивного діалогу й розвитку партнерства між двома державами.

Перспективи розвитку українсько-угорських відносин у коротко- та середньостроковій перспективі визначатимуться сукупністю внутрішньополітичних процесів в Угорщині, стану європейської солідарності щодо України і зовнішньополітичної кон'юнктури, зокрема еволюцією енергетичних ринків. Зростаючий тиск з боку партнерів по ЄС на Угорщину щодо узгодження політики по відношенню до росії та України може змусити Будапешт коригувати свою поведінку, однак можливі внутрішньополітичні комбінації (включно із передвиборчими кампаніями) здатні тимчасово посилити риторичний націоналізм і конфронтацію. Наукове опрацювання цієї проблематики має зосередитися на кількісному та якісному аналізі енергетичних контрактів і фінансових відносин з Росією, вивченні впливу угорської політики щодо закордонних угорців на зовнішню політику, а також на аналізі ролі регіональних форматів (зокрема Вишеградська група) у пом'якшенні або загостренні конфліктних ліній. У цьому контексті особливо корисними будуть міждисциплінарні підходи, що поєднуюватимуть міжнародно-правовий аналіз, дослідження енергетичної безпеки та вивчення внутрішньополітичної динаміки Угорщини. Загалом, поточний стан відносин

показує, що наявна договірно-правова база та багатосторонні формати співпраці можуть служити рамкою для відновлення довіри, але остаточне пом'якшення напруження вимагатиме одночасних політичних рішень, корекції енергетичних залежностей та активнішої роботи у сфері захисту прав національних меншин за участі європейських інституцій.

Паралельно із загостренням українсько-угорських відносин у Європейському Союзі посилилося невдоволення політикою уряду Орбана щодо України. Як повідомляє угорське видання «*Atlatszo*», у Брюсселі та Берліні зростає підтримка ідеї застосування фінансових і політичних санкцій проти Угорщини у зв'язку з її систематичним блокуванням європейської допомоги Києву. За даними джерел видання, у Німеччині відбулася зміна політичних пріоритетів: нове керівництво розглядає питання підтримки України не лише як політичний обов'язок, а як елемент власної національної безпеки [10]. У зв'язку з цим Європейська комісія та держави-члени ЄС розглядають можливість замороження фінансування Угорщини з багаторічного бюджету ЄС, що може охопити десятки мільярдів євро, у тому числі субсидії для аграрного сектору. Такий крок, на думку європейських аналітиків, може стати «найефективнішим механізмом тиску» на уряд Орбана, який, за словами джерел, «розуміє лише мову фінансових сигналів». Крім того, обговорюється перспектива тимчасового позбавлення Угорщини права голосу в Раді ЄС, що раніше блокувалося Німеччиною з економічних міркувань, проте нині повернулося до політичного порядку денного. Таким чином, події літа 2025 року засвідчили новий етап напруження між Будапештом і Києвом, що поступово переростає у конфлікт не лише двостороннього, а й загальноєвропейського рівня, з потенційними наслідками для політичної єдності та енергетичної стабільності Європейського Союзу.

Українсько-угорські відносини на сучасному етапі характеризуються поєднанням суперечливих тенденцій – від політичної напруги до прагматичного співробітництва. Попри складний період у двосторонньому

діалозі, останні місяці демонструють певне «потепління» та спроби відновити довіру між Києвом і Будапештом. Як зазначає державний секретар Міністерства закордонних справ Угорщини, у відносинах між двома країнами спостерігається «новий тип динаміки і менталітету», що дає підстави говорити про поступове зрушення від конфронтаційного до більш конструктивного підходу.

Водночас, політична напруга залишається суттєвим чинником, що ускладнює повноцінний розвиток відносин. Розбіжності у ставленні до війни росії проти України, санкційної політики ЄС та питання прав угорської меншини на Закарпатті зберігають напруження у політичному вимірі. Угорщина продовжує демонструвати обережність у питаннях підтримки України на міжнародній арені, часто використовуючи своє право вето або затримку рішень Європейського Союзу, що стосуються євроінтеграційного курсу Києва. Окремим викликом залишається енергетична залежність Угорщини від росії. Попри оновлення Національного плану з енергетики та клімату, де енергозалежність офіційно визнана ризиком, угорський уряд продовжує орієнтуватися на російські енергоресурси, що впливає на його зовнішньополітичні рішення. Така позиція зумовлює певну стриманість Будапешта у питанні підтримки антиросійських санкцій та спільних енергетичних ініціатив ЄС. Водночас, у практичній площині простежується прагматичне співробітництво. Незважаючи на політичні суперечності, обидві країни зберігають економічну взаємодію, зокрема у сфері торгівлі, транскордонної інфраструктури, транспорту та енергетики. Україна й Угорщина спільно реалізують проекти у прикордонних регіонах, що сприяє розвитку місцевих громад і зменшує політичну напругу на рівні регіонів.

Перспективи розвитку двосторонніх відносин між Україною та Угорщиною мають поєднаний, багатовимірний характер – вони залежать одночасно від внутрішньої політики обох країн, від стану європейської інтеграції України, від регіональної енергетичної архітектури та від довгострокових післявоєнних задач України. У середньостроковій і

довгостроковій перспективі можна виділити кілька взаємопов'язаних векторів, кожен із яких не лише створює можливості для поліпшення двостороннього діалогу, а й містить конкретні ризики, які потрібно проактивно управляти. Політичне «перезавантаження» через прагматичні ініціативи. Навіть за умов загального зовнішньополітичного охолодження, локальний та функціональний рівень співпраці (місцеві адміністрації, бізнес, гуманітарні ініціативи) залишаються резервуаром довіри. Тому перший реалістичний шлях до нормалізації – це систематизація прагматичних кроків: відновлення регулярних двосторонніх консультацій на рівні міністерств, запуск спільних економічних і гуманітарних програм (відбудова інфраструктури, лікування й реабілітація поранених, освітні та культурні обміни), а також повернення до практики «малих» безпекових та прикордонних зустрічей. Успіх цього сценарію вимагатиме чіткого плану дій з графіком і невеликими, але помітними «вигодами» для локальних громад – ремонтом шкіл, створенням робочих місць у прикордонних районах, спрощенням транскордонного бізнес-адміністрування [35].

Енергетична безпека – ключовий фактор у відносинах. Для Угорщини збереження стабільних поставок енергоносіїв довго було пріоритетом; водночас війна й її наслідки змінили парадигму ризиків і стимулювали офіційні плани диверсифікації. Це створює для України реальну можливість: перетворити енергетичну тематику з предмету геополітичної суперечки на ділянку практичної взаємодії. Україна може запропонувати спільні проєкти (ремонт та модернізація транзитної інфраструктури, спільні інвестиції в реверсні потоки, участь у європейських енергетичних ініціативах), а також партнерство з метою прискорення переходу Угорщини від критичної залежності на користь диверсифікації (LNG-термінали регіонального значення, інвестиції у «зелений» хаб, синхронізація енергомереж з ЄС). Для України це дає економічні вигоди (транзитні збори, робочі місця) та політичні дивіденди – зменшення ризику інструменталізації енергетики проти Києва. Успіх цієї стратегії вимагає технічної підготовки (працюючі

бізнес-моделі, проєктні документи), прозорих умов для угорських інвесторів і координації з європейськими енергетичними інституціями. Права національних меншин – інституційні, не виключно декларативні рішення. Питання прав угорської меншини в Закарпатті залишається «точкою болю», яка постійно використовується на внутрішній арені Угорщини. Водночас воно є і ключовим об'єктом компромісу. Якщо Україна запропонує чіткі, контрольовані, прозорі й зворотні за виконанням механізми (наприклад, офіційні двосторонні моніторингові групи, забезпечення мовних прав у межах стандартизованих європейських процедур, підготовлені дорожні карти реформ у сфері освіти та статусу шкіл нацменшин), це може знизити політичну напругу [38].

Важливо, щоб такі ініціативи були прив'язані до конкретики (хронограми, індекси виконання, участь незалежних експертів і громадянського суспільства) – тоді аргумент «ми нічого не бачимо виконаного» стане менш дієвим. Паралельно Україні вигідно активізувати співпрацю з європейськими інституціями, які можуть надати гарантії виконання і посилити довіру в угорському суспільстві. Євроінтеграційний компонент – переговори як каталізатор реформ. Відкриття переговорних кластерів з ЄС є не лише формальним кроком, а й механізмом прискорених реформ у ключових секторах – правосудді, внутрішньому ринку, державному управлінні. Для України початок та просування переговорів зміцнює внутрішню підзвітність і мотивує виконувати стандарти, які й самі по собі мінімізують точки контакту для двосторонніх суперечок. Із угорського боку стримування переговорів використовується як політичний важіль; подолати цю проблему можливо через мережеву роботу всередині ЄС. Координацію з державами адвокатами України, створення «пакетів» технічної підтримки, умовних компромісів у двосторонніх питаннях, які не підривають суверенітет України, але й дають Угорщині «кредит довіри».

Якщо ЄС підтримає підхід «переговори = реформи», то це посилить аргументи про те, що відкриття діалогу – на користь не лише Києва, а й

регіону. Економічно-інфраструктурні ініціативи – коридори відбудови та транскордонні проєкти. Післявоєнна відбудова України створює унікальний попит на інфраструктурні послуги, будівельні матеріали, логістику та фінансові інвестиції – і в цьому сенсі Угорщина як член ЄС може бути важливим партнером. Транскордонні проєкти (мости, модернізація пунктів пропуску, залізничні вузли, логістичні центри) дадуть двосторонній економічний стимул і створять «зацікавлених стейкхолдерів» в угорському бізнесі та регіонах, для яких погіршення відносин буде економічно не вигідним. Українській стороні потрібно готувати й пропонувати конкретні інвестиційні кейси з прозорими умовами, гарантіями та участю міжнародних фондів, аби зацікавити угорських інвесторів і зменшити політичний ризик. Безпекова взаємодія та управління ризиками в прикордонній зоні. Спільна робота в прикордонній сфері – зокрема з контролю над нелегальною торгівлею, координації у міграційних потоках, цивільного реагування на надзвичайні ситуації – може створити практичну платформу для відновлення довіри. Для Угорщини безпека власних громадян є критичною, тому участь у програмах, що знижують транскордонну криміногенну активність і поліпшують митну логіку, прямо відповідає її інтересам. Така співпраця потребує технічних протоколів, спільних тренувань і прозорих механізмів обміну інформацією. Громадянська дипломатія та культурна взаємодія. Довгострокове зменшення напруги неможливе без нормалізації образів у суспільствах. Масштабні культурні та освітні обміни, підтримка двосторонніх академічних програм, медіа-ініціатив, спрямованих на поліпшення інформаційного простору (фактчекинг, двомовні платформи) – все це має стати частиною стратегії. Українські ініціативи, що демонструють реальні переваги співпраці (робочі місця, стипендії, бізнес-тренінги), більш ефективні за дипломатичні декларації.

Висновок до розділу 3

Підсумовуючи, перспективи українсько-угорських відносин після 2026 року можуть бути як стабільними, так і трансформаційними. Сценарій утримання Орбана означатиме продовження практичного, «низового» транскордонного співробітництва, але без значного стратегічного прориву. Натомість зміна влади на користь проєвропейської опозиції здатна створити умови для глибшої кооперації в європейському контексті, особливо якщо сторони використають транскордонні ініціативи як майданчик для довіри. У будь-якому випадку, ключовими точками прориву можуть стати спільні інфраструктурні проєкти, екологічні програми, а також євроінтеграційні консультації, які забезпечують Україні стратегічне партнерство, а Угорщині – стабільні економічні вигоди.

75

ВИСНОВКИ

Українсько-угорські відносини з 1991 року, після здобуття Україною незалежності, до сьогодні характеризуються складністю, динамічністю та багатовимірністю, зумовленою поєднанням внутрішньонаціональних та зовнішньополітичних чинників. Від самого початку двостороння взаємодія спиралася на нормативно-правову основу, закладену низкою базових угод, які визначали принципи добросусідства, взаємної поваги та співпраці в політичній, економічній, гуманітарній і прикордонній сферах. Цей правовий фундамент дозволив зберегти інституційні канали комунікації навіть у періоди політичної напруженості, зокрема після 2014 року, а також під час повномасштабної війни росії проти України у 2022 році.

Протягом цього періоду розвиток двосторонніх відносин значною мірою залежав від політичного курсу Угорщини та стратегічних пріоритетів Києва. Одним із ключових факторів залишалася проблема прав угорської національної меншини на Закарпатті. Питання освіти, мовної політики та

культурної автономії неодноразово ставали джерелом дипломатичних суперечок і використовувалися як інструмент політичного тиску. Угорщина підкреслювала необхідність захисту прав угорців на Закарпатті, а Україна наголошувала на дотриманні принципів державного суверенітету та конституційної цілісності. Цей баланс інтересів створював постійний виклик для двостороннього діалогу.

Після 2014 року значну роль у формуванні українсько-угорських відносин відіграли відмінності у зовнішньополітичних орієнтирах, зокрема щодо політики Росії та енергетичної безпеки. Енергетична залежність Угорщини від російських ресурсів і реалізація спільних проєктів з РФ створили додаткові бар'єри для конструктивного діалогу. Водночас, інституційні механізми співпраці – двосторонні комісії, транскордонні програми та формати регіонального партнерства – сприяли підтриманню стабільності відносин, незважаючи на наявні протиріччя.

76

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році двосторонній діалог ускладнився ще більше. Угорщина демонструє обережність у підтримці санкцій та військової допомоги, мотивуючи це власними національними інтересами та енергетичною залежністю. Енергетична залежність Угорщини від російських ресурсів, реалізація спільних із РФ проєктів, а також специфічна зовнішньополітична риторика угорського керівництва створили додаткові бар'єри на шляху конструктивної взаємодії. Разом із тим інституційні канали співпраці – двосторонні комісії, формати регіонального партнерства та транскордонні програми – сприяли підтриманню стабільності у відносинах, незважаючи на наявні протиріччя. Українсько-угорські відносини після повномасштабного вторгнення росії в Україну суттєво ускладнилися. Угорщина демонструє обережність у підтримці санкцій та військової допомоги, виправдовуючи це своїми національними інтересами. Енергетичні відносини, зокрема велика залежність Угорщини від російської нафти, посилюють її стратегічну вразливість та зумовлюють прагматичний, часто конфліктний підхід в

двосторонній співпраці. Позиція Угорщини щодо євроатлантичної інтеграції України також залишається стриманою.

Водночас, українсько-угорські відносини мають і позитивні тенденції. Транскордонне співробітництво, економічні зв'язки, спільні екологічні та інфраструктурні проєкти демонструють можливості для розвитку партнерства. Програми ЄС, такі як Interreg, сприяють практичній взаємодії на рівні регіонів і громад, формуючи базу для довіри та співпраці, незважаючи на політичні розбіжності на державному рівні.

Перспективи розвитку українсько-угорських відносин на найближчі роки залишаються неоднозначними. Збереження політичної конфігурації в Угорщині за Орбана, ймовірно, забезпечить продовження транскордонного та економічного співробітництва, але без стратегічного прориву. Зміна влади на користь проєвропейської опозиції може відкрити нові можливості для поглиблення співпраці, зокрема в європейському та євроатлантичному

77

контексті. Ключовими механізмами для стабільності та розвитку залишаються спільні інфраструктурні проєкти, екологічні ініціативи, а також активна робота у сфері культурної та освітньої співпраці, що дозволяє поєднувати національні інтереси обох держав із принципами регіональної безпеки та стабільності.

Отже, аналіз українсько-угорських відносин від 1991 року до сьогодні свідчить, що, попри численні проблеми та періодичні конфлікти, двостороннє партнерство має значний потенціал для розвитку. Його успішна еволюція залежатиме від політичної волі сторін, здатності враховувати інтереси національних меншин, зміцнювати довіру та ефективно використовувати транскордонні та регіональні платформи для практичної співпраці. Лише комплексний, збалансований підхід дозволить Україні та Угорщині перетворити існуючі виклики на основу стабільного, конструктивного та довгострокового партнерства.

78

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Верховна Рада України. Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою від 6 грудня 1991 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_003 (Дата звернення: 13.09.2025).

2. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України з Угорщиною. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення: 23.07.2025).

3. Міністерство закордонних справ України. Двосторонні відносини між Україною та Угорщиною. URL: <https://mfa.gov.ua> (Дата звернення: 22.08.2025).

4. Міністерство освіти і науки України. Співпраця України та Угорщини у сфері освіти та науки. URL: <https://mon.gov.ua> (Дата звернення: 13.10.2025).

5. Міжнародний центр перспективних досліджень. «Україна Угорщина: питання мовного і історично-політичного контексту». Аналітика. URL: <https://www.icps.com.ua/nashi-proekty/analitika/> (Дата звернення: 13.09.2025)

6. Національний інститут стратегічних досліджень. Україна – Угорщина: особливості сучасного етапу двосторонніх відносин. URL: <https://niss.gov.ua> (Дата звернення: 24.06.2025).

7. Посольство України в Угорщині. Політичні відносини між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua> (Дата звернення: 13.10.2025).

8. Угорщина першою визнала незалежність України. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua> (Дата звернення: 13.10.2025).

9. Урядовий портал. Міжурядова українсько-угорська змішана комісія з питань економічного співробітництва. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (Дата звернення: 12.07.2025).

10. Andreyko, Vitaliy. The role and place of Hungarian national minority in the Ukrainian-Hungarian interstate relations. Skhid, Закарпатський державний

університет. DOI: 10.21847/1728-9343.2012.1(115).16373. URL: <https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/16373> (Дата звернення: 13.09.2025)

11. European Commission. EU–Ukraine Relations: Key Areas of Cooperation. URL: <https://ec.europa.eu> (Дата звернення: 4.09.2025). 12. European Council on Foreign Relations (ECFR). Hungary’s Foreign Policy under Viktor Orbán. URL: <https://ecfr.eu> (Дата звернення: 13.10.2025). 13. Freedom House. Nations in Transit 2023: Ukraine and Hungary. URL: <https://freedomhouse.org> (Дата звернення: 28.09.2025).

14. Human Rights Watch. Hungary: Discrimination against Minorities in Education and Language Rights. URL: <https://www.hrw.org> (Дата звернення: 13.10.2025).

15. «Hungary will block Ukraine's accession to the EU until the rights of the Hungarian community in Zakarpattia are restored – Szijjártó». УНН, 2025 (оновлено). URL: <https://unn.ua/en/news/hungary-will-block-ukraines-accession-to-the-eu-until-the-rights-of-the-hungarian-community-in-zakarpattia-are-restored-siyarto> (Дата звернення: 13.09.2025)

16. «Hungary «will ask Ukraine to recognise all of Zakarpattia as ‘traditionally Hungarian’» – European Pravda / Ukrainska Pravda». Ukrainian Pravda, 27.06.2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/06/27/7462849/> (Дата звернення: 13.09.2025)

17. OECD. Hungary–Ukraine Economic Relations: Trade and Investment Overview. URL: <https://www.oecd.org> (Дата звернення: 13.08.2025). 18. Reuters. Orban: Hungary Will Not Support Ukraine Until Language Rights of Hungarians Are Restored. URL: <https://www.reuters.com> (Дата звернення: 24.05.2025).

19. The World Bank. Cross-Border Cooperation between Hungary and Ukraine. URL: <https://www.worldbank.org> (Дата звернення: 13.10.2025). 20. United Nations Development Programme (UNDP). Transcarpathia as a Border Region: Opportunities for Development. URL: <https://www.undp.org> (Дата звернення: 13.10.2025).

21. Külügyminisztérium Magyarország. Magyar–ukrán kétoldalú kapcsolatok. URL: <https://kormany.hu/kulgazdasag> (Дата звернення: 13.10.2025).

22. Magyarország Külügyminisztériuma. Magyarország és Ukrajna közötti együttműködés a kisebbségi ügyek terén. URL: <https://mfa.gov.hu> (Дата звернення: 2.06.2025).

23. Origo. Magyar–ukrán kapcsolatok a háború tükrében. URL: <https://www.origo.hu> (Дата звернення: 13.10.2025).

24. Szijjártó, Péter (miniszter zagorodnonnih sprav Ugorщини). «Hungary wants its minority to get back all rights it had before 2015 – Szijjártó». Ukrinform / UATV, 29.01.2024. URL: <https://uatv.ua/en/hungary-wants-its-minority-to-get-back-all-rights-it-had-before-2015-szijjarto/> (Дата звернення: 13.09.2025)

Література

25. Баштовий Д. Нічого особистого, лише гроші: як і чому Угорщина блокує євроінтеграцію України. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/11/28/7174373/> (Дата звернення: 11.03.2025).

26. Бондарєва Х. Європейський Союз має «план Б» на випадок, якщо Угорщина ветує 50 млрд євро допомоги Україні. *Європейська правда*. 28.02.2025. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2025/02/28/7206086/> (Дата звернення: 12.03.2025).

27. Бурдейна О. «Послухасмо, що скаже»: у ЄС вимагають пояснень МЗС Угорщини щодо блокування України. *Фокус*. URL: <https://focus.ua> (Дата звернення: 11.03.2025).